

V OBCÍCH

ek
10gický

MINISTERSTVO
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
2004

**Základy ochrany
životního prostředí
v malých obcích**

V obcích ekologicky

Základy ochrany životního prostředí
v malých obcích

Ministerstvo životního prostředí
Praha 2006

V obcích ekologicky

Základy ochrany životního prostředí v malých obcích

Editor: Petr Ledvína

Autoři jednotlivých kapitol:

Pavel Hrubý, Rosa – příloha Zelené úřadování

Soňa Hykyšová, Ekologické centrum Most – kapitola Ovzduší

Hana Chalupská, ZO ČSOP Veronica Brno – kapitoly Zeleň, Ochrana přírody, Voda

Kamila Kanichová, Sít' ekologických poraden – kapitola Komunikace

Petr Ledvína, ZO ČSOP Veronica Brno – kapitoly Doprava, Odpady

Ludvík Trnka, ZO ČSOP Veronica Brno – kapitola Energie

Mojmír Vlašín, ZO ČSOP Veronica Brno – kapitola Test

Odborná konzultace:

Yvonna Gaillyová, ZO ČSOP Veronica

Jiří Krist

Obrázky: Rostislav Pospíšil

Obálka: Pavel Hořínek

Korektury: Pavel Tomeš, Jiří Turek

Vydání druhé, 2006

Vydalo: Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10 (www.env.cz)

Technická spolupráce: Sít' ekologických poraden (www.ekoporadna.cz)

Kontakt na autory: step@ecn.cz

ISBN 80-7212-460-9

Obsah

Úvod	4
Zeleně	5
Ochrana přírody a krajiny, soustava Natura 2000	11
Ovzduší	15
Energie a bydlení, ochrana klimatu	21
Doprava a hluk	27
Voda a zemědělství	29
Odpady	34
Komunikace, právo na informace a účast veřejnosti na rozhodování	39
Příloha č. 1 – Zelené úřadování	45
Test na prověření nabytých znalostí	50
Adresář Sítě ekologických poraden	53
Literatura a internetové zdroje	55

Úvod

Vážení čtenáři,

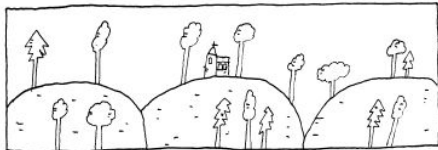
víme, že o životním prostředí toho bylo napsáno již mnoho a že zájemce o tuto problematiku najde celou řadu relevantních informací. Naším cílem nebylo připravit komplexní publikaci popisující toto téma. Sestavili jsme ji tak, aby zajímavě postihla některé důležité oblasti, které se dotýkají života v obcích. V každé z kapitol jsou stručně vysvětleny pojmy a souvislosti z dané oblasti a nechybějí ani odkazy na odpovídající legislativní předpisy. Těžištěm publikace jsou ale praktická doporučení, rady a tipy týkající se aktivit a opatření, které lze na úrovni obce uskutečnit a s nimiž se již někde setkáváme. Velmi důležité je myslet při spravování obce zejména na prevenci, jelikož předcházení problémům chrání před mnohdy nákladným řešením následných obtíží. Navíc tím, jak vystupuje váš úřad v otázkách životního prostředí, i tím, jak se sami chováte, působíte na ostatní občany v obci. Všimáme si toho, že každé takové dobré řešení jako je kořenová čistírna odpadních vod, instalace solárních systémů, výborně zaizolovaný dům nebo revitalizovaný tok potoka není pouze důležitým příspěvkem k ochraně našeho životního prostředí, ale stává se často novou chloubou obce, tím, co obec ukazuje svým návštěvníkům. Přejali bychom si, aby vás tato publikace inspirovala nejen k zamyšlení, ale přímo k přípravě a uskutečnění mnoha drobných i větších kroků ve prospěch ochrany životního prostředí. Uvítáme veškeré vaše postřehy a podněty, které nám umožní lépe připravit další vydání.

Za autorský tým

Yvonna Gaillyová a Kamila Kanichová

Zeleň

*„Zabradly, parky, strom u kapličky,
na hřbitově, fíkus u psacího stolu a
kyticí ke svatbě či pohřbu – to
potřebuje dnešní člověk stále více.
Konkrétně, ne virtuálně či internetově,
ale živočišně. Pro vzájemné souznění
životů, sdělování citů, předávání
myšlenek – duší. Proto potřebujeme zeleň – tedy tu živou, rostoucí, bující,
neustále se měnící, inspirující, buditelku. A tyto vlastnosti stromů, květin a
trávy jsou nejdůležitější. Pro radost ze života, poznání, pro kulturu, bytí.“*
Prof. Ing. Ivan Otruba, CSc.

Dřeviny jsou nezbytným prvkem našich sídel a zároveň nezastupitelnou součástí ekosystému Země. Poskytují člověku stín, jsou prolézačkami pro děti, větrolamy, bleskosvody. Slouží též jako stanoviště celé řadě ptáků a hmyzu.

Soliterní stromy jsou ozdobou návsí, kapliček, návesních rybníků, mezí, záhumenků a hřbitovů; aleje zase doprovázejí ulice, cesty a vodní toky. Krásný a mohutný strom dokáže z domu udělat chaloupku, která dokonale zapadá do krajiny českého venkova.

Hygienická funkce dřevin:

- produkují vlhkost a vyrovnávají extrémní teploty
- snižují rychlost proudění vzduchu – větrolamy
- produkují kyslík a redukují oxid uhličitý
- snižují úroveň škodlivin v ovzduší tím, že zachycují prach
- produkují látky zabíjející choroboplodné zárodky podobně jako antibiotika
- výrazně snižují šíření hluku (3 m široký pás dřevin sníží hluk až o 3 dB)
- zlepšují psychiku člověka

Radý a doporučení

- Údržba obecních pozemků je vzorem pro občany v obci. Žádné zelené plochy by neměly působit dojmem, že jsou určeny neznámé nedefinovatelné skupině uživatelů a že nemají konkrétního vlastníka ani zodpovědného správce.
- Při kontrole a údržbě pozemků ve vlastnictví nebo v užívání obce je dobré mít zpracovaný generel zeleně včetně její inventarizace a sítě technického vybavení. Při záměrech na výsadbu zeleně zvažte průběh a případnou obnovu inženýrských sítí. Do smluv o údržbě zeleně se vyplátí zapracovat motivační prvek. Platby za odvedenou práci podle ceníku totiž často nevedou k žádoucí kvalitě. Naproti tomu při platbě za plochu, kde se v ceně

zohledňuje zvyšování úrovně zelených ploch, lépe vystihnete přínos pro vaši obec.

- Omezujte zásahy do dřevin. Jsou-li nutné, způsob a rozsah konzultujte s odborníky (např. Agentura ochrany přírody a krajiny, Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, soudní znalci apod.). Zásahy do dřevin rostoucích v historických zahradách a parcích je nutné projednat s památkovým úřadem.
- Propojujte funkci zeleně s dalším využitím – sport, zábava a vzdělávání.
- Plochy zeleně by měly být navzájem propojeny mezi sebou a také se zelení na okrajích obce.
- Využívejte území účelně, to znamená: citlivě začleňujte stavby.
- Věnujte pozornost dostatečnému množství a různorodosti zeleně na vybraných stavebních plochách.
- Při výběru druhové skladby upřednostňujte místní odrůdy ovocných stromů, původní druhy dřevin a původní uspořádání. Jako domácí strom byla sázena lípa, dub, ořech nebo kaštan; pro aleje byly voleny podle regionu spíše olše, lípy, javory a ovocné stromy.
- Vyhýbejte se výsadbě topolů a olší v blízkosti zpevněných ploch – kořeny těchto rychlerostoucích dřevin je zvedají a trhají.
- Zohledňujte alergenní a dráždivé vlastnosti dřevin a travních porostů.
- Předcházejte ohrožení přirozeného vývoje dřevin – omezujte užívání posypové soli v jejich blízkosti, otevřené rány začistěte přípravkem proti plísni, nedopusťte uzavírání půdy a parkování těžké mechanizace nad kořenovým systémem atd.
- V zimním období zbytečně nesolte parky a pěšinky, na chodníky používejte posyp z pevného, k přírodě šetrného materiálu.
- Zvláštní péči věnujte dřevinám, které jsou pro vaši obec významné, ke kterým se váží významné události či tradiční příběhy a pověsti. Pověřené obce jsou oprávněny vyhlášovat památné stromy a památná stromořadí. Důvodem ke zпамátnění nemusí být pouze stáří stromu, ale i jeho historický význam pro danou lokalitu.
- Ministerstvo životního prostředí či nadace poskytují každoročně finanční podporu na údržbu a ochranu památných stromů a stromořadí a také na výsadbu alejí.
- Je třeba si uvědomit, že bez ohledu na druh a stáří je jakákoliv dřevina stanovištěm velkého množství organismů. Například pro hnízdění některých druhů ptáků a netopýrů jsou příhodné staré – doupné stromy.
- Do obnovy zeleně či umístování ptačích budek se často rádi zapojí občané, ale i škola, místní knihovna, okrašlovací spolek, místní ekologické neziskové organizace i neformální skupiny občanů.

-
- Seznamte vaše občany v předvánočním období s možností zakoupení vánočního stromečku v květináči. Ve spolupráci s místními vlastníky lesů mohou být stromky na jaře vysazeny.
 - Vyplatí se záměry úprav zeleně a dřevin předběžně projednat s místními občanskými sdruženími, neziskovými organizacemi a pozemkovými spolky, zejména je včas informovat o zahájených správních řízeních.
 - Tříděte na úřadě papír a nakupujte papír recyklovaný. Využívejte i z jedné strany popsané archy.

Ochrana zeleně

Je-li nutný okamžitý zásah,

tj. jedná-li se o vandalismus, volejte policii. V ostatních případech, např. při výkopech a jiných pracích ničících zeleně, se obraťte na strážce přírody či Českou inspekci životního prostředí.

Vypaluje někdo trávu, hoří stromy?

Volejte Hasičský záchranný sbor.

Nelíbí se vám, jak si někteří lidé opatřují z chráněných území dřeviny do svých zahrad a na prodej? Volejte:

Policii ČR

Českou inspekci životního prostředí

Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR

příslušný obecní úřad s rozšířenou působností

Nelíbí se vám stav břehových porostů?

Správce povodí jsou příslušné státní podniky povodí.

Správci drobných toků jsou obce, Lesy ČR apod. (informace získáte na příslušných obecních úřadech s rozšířenou působností).

Hledáte finanční zdroje na úhradu údržby zeleně ve vaší obci?

Obraťte se na Státní fond životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí, Nadaci Partnerství, místní firmy a občany.

Jak jsou dřeviny oceňovány a kdo ocenění provádí?

Obecně lze na oceňování dřevin pohlížet ze dvou úhlů:

- ocenění reálných nákladů spojenou s výsadbou a péčí o strom ve většinou výrazně pozměněném prostředí sídel
- ocenění ekologického významu stromu, který má jeho existence v sídelním prostoru

V současné době existují v České republice dvě metodiky oceňování dřevin: První z nich je vyhláška č. 279/1997 Sb., o oceňování majetku, v aktuálním znění, druhou je metodika Agentury ochrany přírody a krajiny. První metoda se užívá pro vyčíslení ceny za účelem prodeje či převodu. Metodika AOPK ČR vyčísľuje újmu, která vznikne v dané lokalitě odstraněním dřeviny. Žádný z obou způsobů však nemůže postihnout skutečnost, že v případě kácení starých stromů vzniká újma nejen ekologická, ale i kulturně historická.

Ocenění dřevin provedou

- soudní znalci
- autorizovaní zahradní architekti
- pro obecní úřad v rámci státní správy ochrany přírody a krajiny Agentura ochrany přírody ČR

Další rady

Zeleň je chráněna zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, popřípadě obecní vyhláškou o zeleni. V této vyhlášce je mimo jiné možno zakázat

- provádět jakékoli zásahy bez souhlasu vlastníka (správce)
- vjíždět do ní vozidly a parkovat v ní
- znečišťovat plochy

Legislativa

Na dřeviny rostoucí mimo les, tzn. dřeviny na nelesních pozemcích, se vztahují následující právní normy a dokumenty:

- a) § 4, 8 a 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v aktuálním znění
- b) § 8 a 9 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení výše uvedeného zákona
- c) územní plán, jehož nedílnou součástí je územní systém ekologické stability

Závazné znění právních předpisů obsahuje Sbírka zákonů.

Dřeviny jsou chráněny před poškozováním a ničením § 5 a 7 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v aktuálním znění. Péče o dřeviny, zejména jejich ošetřování a udržování, je povinností vlastníků.

Obecní úřady povolují (s výjimkou území národních parků) kácení dřevin a jsou oprávněny k pozastavení, omezení nebo zákazu kácení dřevin, ukládají náhradní výsadbu a vedou přehled pozemků vhodných k náhradní výsadbě. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin.

Pověřené obecní úřady

- a) vydávají závazná stanoviska k zásahům do registrovaných krajinných prvků (§ 4 odst. 2) a registrují významné krajinné prvky
- b) vyhláší památné stromy a jejich ochranná pásma, zajišťují jejich ochranu, popřípadě ji ruší (§ 46)

Žadatelem o povolení kácení dřevin může být vlastník pozemku nebo nájemce se souhlasem vlastníka. Nezbytnou součástí žádosti je jméno a adresa žadatele, specifikace dřevin rostoucích mimo les (zákres a obvod dřevin ve 130 cm nad zemí), doklad o vlastnictví pozemku či nájemní smlouva, odůvodnění žádosti.

Obecní úřad může ve svém rozhodnutí o povolení kácení dřevin uložit žadateli přiměřenou náhradní výsadbu ke kompenzaci ekologické újmy vzniklé pokácením dřevin. Současně může uložit následnou péči o dřeviny po nezbytně nutnou dobu, nejvýše však na dobu pěti let. Obce vedou přehled pozemků vhodných pro náhradní výsadbu ve svém územním obvodu po předběžném projednání s jejich vlastníkem nebo na pozemku žadatele. Z důvodů výstavby je možné uložit žadateli zaplacení odvodu do rozpočtu obce, která jej použije na zlepšení životního prostředí.

Při výskytu nákazy dřevin epidemickými či jinými jejich vážnými chorobami, může příslušný obecní úřad s rozšířenou působností uložit vlastníkům provedení nezbytných zásahů, včetně pokácení dřevin.

Podání žádosti o povolení ke kácení dřevin

Ano	Ne
Vždy na pozemcích ve vlastnictví právnických osob.	Je-li stavem dřeviny zřejmě a bezprostředně ohrožen život či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu. Ten, kdo za těchto podmínek provede kácení, oznámí je orgánu ochrany přírody do 15 dnů od provedení kácení.
Na pozemcích fyzických osob jen pro stromy o obvodu kmene nad 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí nebo souvislé keřové porosty nad 40 m ² celkové plochy.	Z důvodů pěstebních, to je za účelem obnovy porostů nebo při provádění výchovné probírky porostů, a z důvodů zdravotních nebo při výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů.* Kácení z těchto důvodů musí být oznámeno písemně nejméně 15 dnů předem orgánu ochrany přírody , který je může pozastavit, omezit nebo zakázat, pokud odporuje požadavkům na ochranu dřevin nebo rozsahu zvláštního oprávnění.
	Na pozemcích fyzických osob se nevyžaduje pro stromy o obvodu kmene do 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí nebo souvislé keřové porosty do celkové plochy 40 m ² .

* Správce vodního toku je oprávněn v rámci správy vodního toku udržovat a popřípadě vysazovat břehové porosty; k těmto zásahům je třeba získat povolení k zásahu do významného krajinného prvku, kterým je mimo jiné vodní tok, rybník, jezero, říční niva. Obdobně je možné do dřevin zasahovat dle elektrizačního zákona, zákona o telekomunikacích, plynárenského, silničního zákona, zákona o rozvoji rostlinné výroby.

Finanční sankce

Poškozování a ničení dřevin rostoucích mimo les je nedovolený zásah, který způsobí podstatné a trvalé snížení jejich ekologických a estetických funkcí nebo bezprostředně či následně způsobí jejich odumření. Fyzickým osobám hrozí trest až 10 000 Kč, poškodí-li nebo bez povolení pokácí dřevinu rostoucí mimo les. Pokuta do 5 000 Kč hrozí fyzické osobě, nesplní-li povinnost náhradní výsadby. Poškodí-li někdo či pokácí skupinu dřevin rostoucí mimo les, hrozí mu pokuta až do výše 50 000 Kč. Právníkům osobám hrozí v těchto případech, kdy v rámci své podnikatelské činnosti poškodí či pokácí dřeviny rostoucí mimo les, pokuta až do výše 500 000 Kč. Pokuta ve výši půl milionu korun hrozí i právnické osobě, která nedodrží ohlašovací povinnost.

Za porušování ustanovení obecní vyhlášky lze uložit pokuty:

- podle § 87 a 88 zákona č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny
- podle § 45, eventuálně jiných ustanovení podle povahy skutkové podstaty protiprávního jednání, zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích (úplné znění viz zák. č. 124/1993 Sb.), pokud se nejedná o trestný čin
- a podle § 50 zákona ČNR č. 367/1990 Sb., o obcích (úplné znění viz zák. č. 410/1992 Sb.)

Lhůty

Kácení dřevin rostoucích mimo les se provádí zpravidla v období jejich vegetačního klidu, tzn. od 1. 11. do 31. 3. Výsadbu dřevin je vhodné provádět od září do zámrazu a od rozmrznutí půdy do začátku rašení.

Ochrana přírody a krajiny, soustava Natura 2000

*Věřím, že se nelze obližet za minulým stoletím,
aniž bychom nepocítovali naléhavou potřebu podílet se na tom,
co necháme svým dětem.*

Elia Wiesel

České a moravské vesnice a městečka se utvářely na základě místních přírodních podmínek, a jsou tedy dědictvím, které oceňují nejen obyvatelé našich rozrůstajících se měst, ale i zahraniční návštěvníci. Proto je umístování a povolování staveb možné jen s ohledem na zachování zájmů ochrany přírody, kulturních dominant krajiny a jejího harmonického měřítko.

Jen málokterý investor dokáže zakomponovat svoji činnost či objekty do české krajiny. Vrcholky našich pahorkatin a vrchovin zaplnili telefonní operátoři železobetonovými konstrukcemi vysílačů. Velké diskuse probíhají v současné době k instalacím větrných elektráren. Celospolečenský význam těchto zdrojů obnovitelné energie je nesrovnatelný s významem billboardů na žvýkačky.

Jedním ze způsobů ochrany proti zásahům do krajinného rázu místa je vyhlášení přírodního parku. Další možností je aktivní přístup k rozhodování o umístění staveb ve vaší obci.

Územní systém ekologické stability

Místní systém ekologické stability je návrh takového využití území, který je z hlediska ochrany přírody a krajiny v souladu s konkrétními přírodními podmínkami. Koncept systému je nezbytným podkladem pro územní plány obcí. V konceptu je zpracován návrh vzájemného propojení přírodě blízkých stanovišť, zakládání nových či obnova nefunkčních stanovišť: obnova a zakládání mezí, alejí, břehových porostů, vodních nádrží apod. O možnostech finanční podpory těchto záměrů se informujte na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR nebo na krajském úřadě.

Invazní druhy

Jako invazní druh je charakterizován nepůvodní druh, tj. ten, který se zde nevykytoval od posledního zalednění (cca před 10 000 lety), který sem byl zavlečen člověkem (ať již úmyslně nebo neúmyslně) a po zdařilém zdomácnění (tzv. naturalizaci) se šíří v krajině. Jejich regulace je dosud omezená a málo efektivní. Podél toků se tak nezadržitelně šíří křídlatky, které způsobují nejen biologickou, ale i ekonomickou újmu. Jejich křehké oddenky se při větší vodě odlamují a jsou snášeny po toku, kde v náplavech opět zakořeňují. K dalším invazním druhům patří netýkavka žláznatá, bolševník velkolepý, trnovník akát.

K regulaci invazních druhů rostlin je možné využít finanční pomoc státu z Programu péče o krajinu, který pro Ministerstvo životního prostředí administrují střediska Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Natura 2000 a CITES

1. Co je to soustava Natura 2000 a proč ji vytváříme?

- Natura 2000 je soustava lokalit chránících nejvíce ohrožené druhy rostlin, živočichů a přírodní stanoviště (např. rašelinště, skalní stepi nebo horské smrčiny) na území EU.
- Česká republika sjednocuje národní ochranu přírody s právními předpisy EU.
- Hlavním úkolem vyplývajícím ze směrnic EU je vytvořit soustavu chráněných území nazvanou Natura 2000.

2. Co nám soustava Natura 2000 přinese a koho se nejvíce dotkne?

- Soustava Natura 2000 by měla zajistit trvalou péči o nejhodnotnější území pro ochranu biologické rozmanitosti. Tato ochrana se zpravidla nebude vylučovat se šetrným hospodařením, například s ekologickým zemědělstvím.
- Zařazení území do soustavy Natura 2000 je možným předpokladem získání finančních prostředků ze státního rozpočtu, případně z některých fondů Evropské unie, na šetrné hospodaření, které zabezpečí uchování, případně obnovu chráněných fenoménů.
- Území zařazená do soustavy Natura 2000 se mohou stát zajímavými pro rozvoj turistického ruchu šetrného k životnímu prostředí.
- Mnoho vyhlášených lokalit bude překrývat stávající chráněná území, jejichž režim se nezmění.
- Veškeré plány a investiční záměry musí být předmětem hodnocení z hlediska jejich vlivů na chráněné druhy rostlin, živočichů a přírodních stanovišť.
- Vytvoření soustavy Natura 2000 se bude přímo týkat zejména vlastníků a uživatelů dotčených pozemků, obcí, zájmových sdružení, organizací a skupin (lesníci, zemědělci, myslivci, pozemkové spolky apod.).

3. Co je to CITES?

Účelem mezinárodní úmluvy CITES je postavit celosvětový obchod s ohroženými druhy živočichů a rostlin pod společnou kontrolu všech zemí světa, aby se docílilo jejich ochrany před úplným vyhubením následkem bezohledného získávání pro obchodní účely. Netýká se jen živých organismů, ale i jakýchkoliv jejich částí či výrobků z nich vytvořených (pro živé i mrtvé organismy byl zaveden termín exemplář). V České republice byla úmluva zakomponována do zákona č. 100/2004 Sb.

Rady a doporučení

- Zajistěte si podklady pro chráněná území, památné stromy a stromořadí v katastru vaší obce. Dostatečnou informovaností předejdete jejich poškození z důvodu neznalosti.

- Do aktivit souvisejících s ochranou přírody (výsadba dřevin, sběr odpadků, údržba chráněných území) se často rádi zapojí občané, ale i škola, místní knihovna, okrašlovací spolek, místní ekologické neziskové organizace.
- Nejvíce informací o finančních podporách údržby krajiny, chráněných území apod. vám poskytne Agentura ochrany přírody ČR, krajský úřad, Státní fond životního prostředí.
- Spolupracujte s policií, lesními a rybářskými strážemi a strážci přírody. Vaše spolupráce přispěje k omezení pytláctví a poškozování přírody. K omezení těchto aktivit přispívá i instalace uzamykatelných závor.
- Pokud si nevíte rady s nemocným či zraněným živočichem, obraťte se na jedno ze středisek národní sítě stanic pro handicapované živočichy. Ta se v rámci unikátního projektu pod patronací Českého svazu ochránců přírody vytváří od roku 1997. V současné době ji tvoří 23 členských a 6 přidružených stanic, jejichž působnost pokrývá celou Českou republiku. Zaměstnanci stanice zajistí léčení zvířete a popřípadě vypuštění zpět do volné přírody. Informace o nejbližší stanici pro handicapované živočichy najdete na internetové adrese csop.ecn.cz/handicap nebo vám je poskytne například místně příslušná obec s rozšířenou působností.
- Pokud by se v katastru vaší obce objevilo místo, kde je tah obojživelníků ohrožen silniční dopravou nebo lidskou činností, nahláste tato místa odboru životního prostředí příslušného úřadu obce s rozšířenou působností, příp. nejbližšímu středisku Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Odborníci z Agentury jsou schopni zajistit firmy nebo občanská sdružení zabývající se budováním ochranných bariér a záchrannými transfery živočichů.
- Jste-li svědky týrání zvířat, obraťte se na Státní veterinární správu.

Legislativa

Zákon o ochraně přírody a krajiny jednoznačně deklaruje všeobecnou ochranu rostlin i živočichů a také zvláštní ochranu druhovou a územní. Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů jsou uvedeny v prováděcí vyhlášce k tomuto zákonu. Jakoukoliv manipulaci s nimi či zásahy do jejich stanovišť musí odsouhlasit krajský úřad nebo Ministerstvo životního prostředí (dle stupně ohrožení).

Mezi zvláště chráněné druhy patří např. leknín bílý, rosnatka okrouhlostá, vstavač májový, dřáblík bahenní, bledule jarní. Z živočichů jsou to zmije obecná, rosnička zelená, užovka stromová, vlk, bobr evropský, kavka obecná, moták lužní, netopýři, mravenec lesní, koroptev polní.

Územní ochrana přírody spočívá v budování chráněných území (národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace a památky apod.).

Samostatně se pak zákon zabývá památnými stromy a alejemi, významnými krajinnými prvky a lokalitami Natura 2000.

Nejdůležitějšími právními předpisy EU v oblasti ochrany přírody jsou:

- Směrnice Rady 79/409/EHS z 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků (zkr. směrnice o ptácích)
- Směrnice Rady 92/43/EHS z 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (zkr. směrnice o stanovištích)

Obce jsou povinny dle zákona o ochraně přírody a krajiny (zákon č. 114/1992 Sb.) vést přehled veřejně přístupných účelových komunikací, stezek a pěšin. Pověřené obce vyhlášují významné krajinné prvky, vydávají stanoviska k zásahům do významných krajinných prvků, vymezují a hodnotí územní systém ekologické stability.

Pověřené obce jsou oprávněny uložit pokutu za činy, které jsou v zákoně o ochraně přírody a krajiny uvedeny v § 87 a 88, např. tomu, kdo:

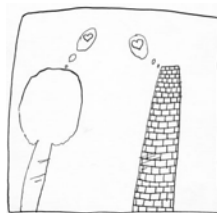
- vysazuje či vysévá uměle vypěstované, zvláště chráněné rostliny nebo vypouští zvláště chráněné živočichy narozené a odchované v zajetí do volné přírody bez souhlasu orgánu ochrany přírody
- usmrcuje nebo chová ptáky s výjimkou těch, kteří mohou být loveni, nebo zvláště chráněné živočichy bez povolení, anebo jinak nedovoleně zasahuje do jejich přirozeného vývoje
- poškodí součást přírody ve zvláště chráněném území, nedovoleně změni nebo ohrožuje jeho dochovaný stav
- poškodí nebo zničí památný strom
- atd.

Výše pokuty může dosáhnout až 500 000 Kč.

Ovzduší

Úvod

Znečištění ovzduší znamená přítomnost škodlivých látek ve vzduchu v takovém množství, které může mít škodlivé účinky. Škodliviny přítomné v ovzduší poškozují lidské zdraví, vegetaci i stavební materiály a mohou mít závažný dopad na životní prostředí v globálním měřítku (poškození ozonové vrstvy Země, globální oteplování). Kromě toho znečištění ovzduší působí nepříjemnosti typu snížené viditelnosti, obtěžování zápachem nebo zvýšené prašnosti.

Vzduch obsahuje zhruba 78 % dusíku, 21 % kyslíku a 1 % vzácných plynů. V malé míře jsou zastoupeny oxid uhličitý, vodní pára, sloučeniny síry a dusíku, uhlovodíky a další látky. Navíc obsahuje vzduch také jemně rozptýlené tuhé prachové částice, které jsou v současné době největší hrozbou (odhaduje se, že zvýšená prašnost má jen v zemích EU na svědomí každoročně předčasné úmrtí 350 000 lidí). Právě s těmi látkami, které se v ovzduší vyskytují v nepatrných koncentracích, máme největší potíže, právě ty způsobují jeho znečištění.

Co také dýcháme

Škodlivina	Zdroj znečištění	Vliv na zdraví a životní prostředí
SO ₂	výroba energie, tavení rud, celulózky, papírny	dráždění dýchacích cest, kyselý deště – devastace lesních porostů, okyselování jezer
NO _x	energetika, doprava	
O ₃ – ozon	výsledek fotochemické reakce NO _x a těkavých organických látek	pálení očí, kašel, bolest na hrudníku, bolesti hlavy, nevolnost a dýchací potíže
CO ₂	energetika, doprava	„skleníkový“ plyn, přispívá k hrozbě globálního oteplování
CO	doprava, tavení rud	vazba na hemoglobin – vliv na srdeční, cévní a nervový systém
Prachové částice	doprava, tavení rud, elektřárny, plochy stavenišť, povrchová těžba, kotelny	dráždění dýchacích cest, váže na sebe další nebezpečnější látky
H ₂ S	petrochemický průmysl, celulózky, papírny	způsobuje obtěžování zápachem, jedovatý pouze při vysokých koncentracích
Uhlovodíky	používání ředidel, rafinerie, doprava, chemický průmysl	řada z nich – rakovinotvorných, způsobujících genetické vady
Dioxiny	spalovny odpadů, nelegální spalování plastů	rakovinotvorné
Freony (CFC)	výroba plastů, aerosolů, náplň chladicích zařízení	poškození ozonové vrstvy Země

Skleníkový efekt

Tzv. skleníkové plyny, mezi které patří zejména oxid uhličitý, freony, metan a oxid dusný, fungují podobně jako sklo skleníku. Umožňují průnik slunečního záření, které se při odrazu od zemského povrchu změni na dlouhovlnné infračervené (tepelné) záření. To už ovšem „bariéra“ skleníkových plynů nepropustí tak snadno jako viditelné světlo. Kdyby tomu tak nebylo, byla by zemská teplota o 33 °C nižší. Jedná se tedy o přirozený a životu na Zemi prospěšný jev.

Člověk však svou činností zvyšuje množství skleníkových plynů a Země se pomalu začíná přehřívat. Jejich koncentrace v atmosféře se v posledních desetiletích zvýšila tak, že pokud budou produkovány stejným tempem jako dnes, pak by se průměrná teplota během sta let mohla zvýšit o 2–5 °C. Tato možná na první pohled nepatrná změna způsobí celou řadu dalších jevů. Mimo jiné například naroste počet „extrémních jevů“ v atmosféře (větrné smrště, hurikány, dlouhodobá sucha, záplavy).

Porušování ozonové vrstvy

Ozon je chemická forma kyslíku, která však ve svých molekulách neobsahuje dva atomy, ale tři. Jedná se o látku, která velmi účinně pohlcuje ultrafialové záření pronikající atmosférou. Tím chrání živé organismy před jeho nepříznivými účinky. V největším množství se vyskytuje ve výšce 15–35 km, tedy ve stratosféře, zde hovoříme o tzv. ozonové vrstvě.

Lidskou činností se do ovzduší uvolňují látky, které významně přispívají k narušování této ochranné vrstvy. Jedná se zejména o látky skupiny CFC, populárně označované jako „freony“ (látky obsahující chlór donedávna používané jako náplně do chladniček, hnací plyny v různých sprejích atd.).

Emise a imise

Emise jsou škodliviny vypouštěné do ovzduší a měří se na výstupu do ovzduší (komín, výfuk) před tím, než do něj vstoupí. Naproti tomu **imise** jsou škodliviny již vypuštěné do ovzduší, kde se rozptýlí, podléhají změnám, případně klesají na zemský povrch a měříme je tedy přímo v ovzduší.

Podle charakteru rozdělujeme zdroje na:

- **bodové** – škodliviny se dostávají do ovzduší z jednotlivých komínů nebo kouřovodů, zejména z energetiky a průmyslových procesů
- **plošné** – emise se uvolňují na velké ploše, např. rafinerie, domácí topeniště rozptýlená na velké ploše
- **liniové** – znečištění ovzduší podél dopravních tahů

Podle zákona o ochraně ovzduší se zdroje znečištění člení na **zdroje stacionární a mobilní**. Zdroje stacionární jsou dále členěny podle výkonu, míry vlivu technologického procesu na znečištění ovzduší nebo rozsahu znečištění. Zdroje emitující do ovzduší znečišťující látky jsou celostátně sledovány v rámci tzv. Registru emisí a zdrojů znečištění ovzduší (**REZZO**).

Limity

K legislativním nástrojům ochrany ovzduší slouží limity a stropy pro jednotlivé škodliviny:

Emisní limit – nejvýše přípustné množství škodlivin nebo pachových látek vypouštěných do ovzduší ze zdroje znečišťování.

Emisní strop – nejvyšší přípustná úhrnná emise škodlivin vyjádřená v hmotnostních jednotkách za období 1 roku vztažená k jednotlivému zdroji, skupině zdrojů nebo území.

Imisní limit – hodnota nejvýše přípustné úrovně znečištění ovzduší vyjádřená v jednotkách hmotnosti na jednotku objemu při normální teplotě a tlaku.

Zvláštní imisní limity jsou používány v rámci **smogových regulačních řádů**. Na základě překročení těchto limitů se vyhláší **signál upozornění** v případě možnosti vzniku smogové situace, **signál regulace** zdrojů znečišťování a **signál varování** v případě vzniku smogové situace.

Inverze není totéž co smog

Inverze je čistě meteorologický jev. Za určitých podmínek se v ovzduší vytvoří tzv. inverzní vrstva vzduchu, která v důsledku obráceného teplotního zvrstvení brání přirozenému promíchávání vzduchu. Typický příklad inverze je, když v údolí je mlha a chladno a na horách slunečno a teplo. Inverzní vrstvu si pro jednoduchost můžeme představit jako pokličku na hrnci, která nic nepouští z hrnce ven. Prakticky to znamená zhoršení rozptylových podmínek, neboť vše co se pod „pokličku“ dostane, tam zůstane, dokud se inverze nerozpustí. Inverze tedy není sama o sobě škodlivá. Záleží na tom, kolik škodlivin se do ovzduší dostává, protože se zde postupně hromadí a v krajním případě může vzniknout **smog**. Slovo smog vzniklo z anglického smoke = kouř a fog = mlha, jde tedy o mlhu znečištěnou kouřem z komínů, aut apod. Tomuto typu smogu se také říká londýnský.

Odlíšným typem smogu, se kterým se setkáváme prakticky pouze v letních měsících při vysokých teplotách a slunečném počasí, je tzv. **fotochemický smog** (také losangeleský). Příčinou je především automobilová doprava. Dochází při něm k chemickým reakcím mezi oxidy dusíku a těkavými organickými látkami za působení slunečního záření. Výsledkem je vznik **ozonu** a dalších jedovatých látek.

Nespalujte odpad doma

Řada lidí přikládá do kamen PET-láhev nebo jiné plastové obaly a domnívá se, že spálením se odpadu elegantně, levně a bez následků zbaví. Při spalování v kamnech, kotlí či na otevřeném ohništi, tedy za poměrně nízkých teplot, však vzniká mnohem více nebezpečných škodlivin než v průměrné spalovně či průmyslovém podniku, které jsou navíc vybaveny speciálními filtry. Při spalování plastických hmot v malých topeništích se uvolňuje oxid uhelnatý, chlorovodi-

kový plyn, dioxiny, chlorované furany, kyanovodík, fosgen, těžké kovy. Ty mohou zapříčinit krevní abnormality, poškození jater, rakovinu a vady při narození. Proti tomuto nešvaru je třeba bojovat především důsledným informováním o nebezpečnosti takového počínání. Dalším problémem může být obtěžování nadměrně hustým kouřem z lokálních zdrojů. Řešení stížností tohoto typu má v kompetenci orgán obce.

Pachová zátěž

Některá města a obce se vinou přítomnosti ať už průmyslové výroby nebo zemědělských objektů s chovy zvířat potýkají se stížnostmi na zápach. Ze zákona o ochraně ovzduší vyplývá, že nesmí docházet k obtěžování obyvatelstva zápachem. Existuje řada metod na měření zápachu (dotazníková, olfaktometrická, analytická), nicméně žádná není dokonalá, protože vnímání zápachu je velmi subjektivní záležitostí. Vyhláška, která platí od 1. srpna 2006, však zavádí nová pravidla v kontrole intenzity obtěžování zápachem. Ruší posuzování pachové zátěže pomocí přesných limitů tzv. pachových jednotek a zavádí nový systém založený na množství stížností. Ten by měl lépe odrážet subjektivní pocity lidí. Nyní stačí 20 stížností na zápach od osob majících trvale bydliště nebo pracujících v okolí zdroje zápachu a Česká inspekce životního prostředí musí provést šetření. To spočívá v kontrole schválených technologických postupů a dodržování všeho, co nařizuje zákon. Pokutu do výše až deseti milionů korun a nápravná opatření pak může inspekce uložit jen tam, kde došlo k pochybení. Tím je ošetřena možnost případného zneužití stížností. Součástí nové vyhlášky je i příloha, ve které jsou vyjmenovány 3 skupiny stacionárních zdrojů, u kterých se stanovují koncentrace pachových látek a termíny, do kdy provedou na svých zařízeních měření prostřednictvím autorizované osoby (především zcela „vypadly“ zemědělské technologie – chov hospodářských zvířat, dále chemické zdroje – např. rafinerie ropy). Limity budou stanoveny až na základě zkušeností z monitorování, které bude probíhat až do roku 2009.

V případě stížností na zápach zjistíte od obyvatel charakter a intenzitu zápachu, informujte obyvatele o nestandardních událostech, které by mohly vyvolat pachové události, informujte o možnosti podání stížnosti.

Úspory energie šetří naše ovzduší

Největší podíl na znečišťování ovzduší a globálním oteplování má spalování fosilních paliv. Dosáhnout snížení emisí CO₂ lze především úsporami energie a přechodem na obnovitelné zdroje. Obojí má pozitivní dopad na životní prostředí jako celek, tedy nejen na čistotu ovzduší a klimatické změny.

Rady a doporučení k ozdravění ovzduší v obci

Územní plánování a územní rozhodování

- Koordinujte plánování ochrany čistoty ovzduší s plánem územního rozvoje obce, energetickou a dopravní politikou.
- Chraňte stávající městskou zeleň, počítejte se zelení při plánování. Absorbuje CO₂, snižuje prašnost, tlumí hluk z dopravy.
- Zahrnute do územních plánů infrastrukturu pro chodce a cyklisty.

Doprava

- Hlavním cílem by měl být systém založený na veřejné dopravě, podpora cyklistiky, budování pěších zón, omezení vjezdu do některých částí obce (více viz v kapitole Doprava).

Úspory energie

- Podporujte systémy centrálního zásobování teplem (viz kapitolu Energie).
- Investujte do úspor energie (viz kapitolu Energie).
- Proveďte energetický audit obce.
- Využívejte dostupné alternativní zdroje energie (spalování biomasy, větrná a sluneční energie atd.).

Informovanost

- Poskytujte veřejnosti dostatek informací o kvalitě ovzduší v obci, o možnostech, jak mohou sami přispět ke zlepšení situace.
- Zveřejňujte informace na internetových stránkách, úřední desce, vydávejte nebo si objednejte osvětové letáky od ekologických organizací, které se týkají znečištění produkovaného domácnostmi, jeho důsledky a možnostmi jeho omezení.

Jděte na úřadě příkladem

- Omezte používání služebního automobilu na nejnutnější případy.
- Podporujte pracovníky vašeho úřadu v používání kola a hromadné dopravy k dojíždění do práce.
- Investujte do zateplení budovy vašeho úřadu, instalujte např. demonstrační sluneční panel.
- Nezapomínejte rovněž na kvalitu vnitřního ovzduší – zaveďte nekuřácká pracoviště, používejte vodou ředitelné barvy, nábytek z materiálů bez škodlivých poživ, podlahy bez aplikací škodlivých laků.

Legislativa

Obecné povinnosti právnických a fyzických osob v oblasti ochrany ovzduší jsou stanoveny v zákoně č. 86/2002 Sb. – zákon o ochraně ovzduší. Hodnoty zvláštních imisních limitů, zásady pro vypracování a provozování místních regulačních řádů a způsob zpřístupňování informací veřejnosti řeší vyhláška č. 553/2002 Sb. Obecné emisní limity, zjišťování tmavosti kouře, přípustné míry obtěžování zápachem a vedení provozní evidence zdrojů znečišťování ovzduší pak obsahuje vyhláška č. 356/2002 Sb. Důležitým právním předpisem, který slouží jako nástroj nejen pro ochranu ovzduší, ale i vod a půdy, je zákon č. 76/2002 Sb., zákon o integrované prevenci.

Obce a jejich kompetence

Obecní úřad musí především zajistit zpřístupnění informací o čistotě ovzduší široké veřejnosti. Dále rozhoduje o vyměření poplatků za znečišťování ovzduší u malých stacionárních zdrojů. Důležitou pravomocí je možnost vydávání nařízení, kterými může na svém území zakázat některé druhy paliv pro malé spalovací zdroje znečišťování nebo stanovit podmínky spalování suchých rostlinných materiálů nebo toto spalování zakázat. Například omezíte toto spalování jen na některé dny v týdnu.

Orgán obce v přenesené působnosti kontroluje dodržování povinností provozovateli malých stacionárních zdrojů, dodržování přípustné tmavosti kouře, pachového čísla a přípustné míry obtěžování zápachem.

Shrnutí

Znečištění ovzduší představuje stále jedno z nejvýznamnějších rizik pro lidské zdraví, a to především z toho důvodu, že jsme znečištěnému ovzduší vystaveni dlouhodobě. Stejně jako v řadě jiných zemí, i u nás musejí lidé začít cítit spoluodpovědnost za stav kvality ovzduší v obydleném území. Klíčovou rolí při správném informování a osvětě občanů musí sehrát právě obecní úřad. Nespalovat plasty a jiný odpad, využívat hromadnou dopravu a kola a neplýtvat energií by se mělo stát samozřejmostí.

Energie a bydlení, ochrana klimatu

*„Nežijeme ve skutečnosti na porrbhu
pevné Země, ale na dně vzdušného oceánu.“*

Thales z Milétu

Obecní úřad, jako instituce přímo ovlivňující dění v obci, může své investice směřovat do lepšího využití energie a zavádění obnovitelných zdrojů energie, čímž dává občanům jednoznačný příklad k následování. Efektivní a opakovatelnou investicí je zejména snížení náročnosti obecních budov na vytápění a přípravu teplé vody.

Energetická koncepce obce a územní plán

Energetická koncepce

Energetická koncepce v obci ukáže, zda bude spotřeba energie v daných odvětvích a v dané lokalitě stoupat nebo klesat. Obec zpracovává energetickou koncepci v souladu se státní koncepcí nebo zapracovává krajskou energetickou koncepci do územního plánu. Krajská energetická koncepce mimo jiné také hodnotí využitelnost obnovitelných zdrojů a obecné směřování ke konkrétním zdrojům podle priorit kraje (zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií).

Suma komunální spotřeby (to je zejména spotřeba domů na vytápění) bude díky postupnému zateplování klesat. Běžné nové domy mají dnes zhruba poloviční spotřebu oproti starším, nízkoenergetické pak čtvrtinovou až desetinovou. Spotřebu v obci je tak možné snižovat cílenou propagací i finančními podporami na zateplování.

Obytné a administrativní budovy v územním plánu

Zásady nízkoenergetické výstavby by se měly objevit v doporučeních územního plánu. Nově budované nebo rekonstruované obecní budovy by neměly překročit spotřebu 50 kWh/(m².a) a pouze na takové projekty by měla směřovat případná finanční pomoc. Vhodnou podporou je také bezplatná odborná konzultace, případně příspěvek na zpracování projektu energeticky nadstandardního domu (pasivní dům).

Již v územním plánu by se mělo myslet na možnost využití pasivních solárních zisků. Budovy by ideálně měly mít jižní orientaci hlavních průčelí (nebo naopak severní). Na druhé straně by se územní plán měl vyvarovat severo-j jižně orientovaným ulicím. Nebezpečí přehřívání domů západními okny pak velmi ztěžuje architektonický návrh.

Nízkoenergetický, resp. pasivní dům (se spotřebou nižší než 15 kWh/(m².a)) je možné postavit v takřka libovolné architektonické verzi. Některé formy jsou

však příznivější (levnější a koncepčně jednodušší). Jde zejména o kompaktní tvary domů s jižním průčelím, osvědčilo se využívání pultových střech, které zvětšují průčelí, nezmenšují druhé podlaží a méně stíní protilehlé budovy.

Problému stínění by se měl územní plán věnovat zvlášť pečlivě, neboť tyto chyby prakticky nelze dodatečně odstranit.

Solární kolektory

V případě jižních fasád je snazší i umístění solárních kolektorů, které mohou tvořit také vhodný architektonický prvek. Přípustná omezení v územním plánu pro solární kolektory jsou pouze požadavky na nelesklé šikmé plochy (lesklé šikmé plochy, jako například střešní okna nebo hliníková krytina, mohou silně oslňovat lidi při pohledu z okolních kopců a letící ptáky). To lze vyřešit použitím tzv. perimetrického (neboli hrbolatého) solárního skla. Dům je vždy zásahem do krajiny, proto je nanejvýš vhodné využít jeho plochy co nejefektivněji k energetickým účelům místo toho, aby vyžadoval další ničení krajiny těžbou, stavbou elektráren (třeba i větrných) a spleteí elektrických vedení.

Proto je dobré solární kolektory podporovat, a to i finančně. Například město Litoměřice podporuje instalaci jednorázovou podporou 10 tisíc Kč.

Problematika střešních oken

Z hlediska územního plánu může být velmi problematické upřednostňování střešních oken do podkroví místo nástavby dalšího podlaží s okny ve vertikální poloze. Šikmá střešní okna mají nepříznivou energetickou bilanci, v zimě mají přes noc vysoké ztráty (až jedenapůlkrát větší než ve svislé poloze) a v létě mají přes den nadměrné solární zisky, způsobující přehřívání podkrovních prostor.

Zajištění dodávek tepla

Organizovanou dodávkou tepla, resp. paliva, obec předchází nekontrolovatelnému spalování nejrůznějších odpadů. Zároveň je vhodné snažit se o co největší procento využití obnovitelných zdrojů energie (OZE). Využití OZE přináší do regionu zaměstnanost, neodvádí z regionu peníze a je ekologicky nejpříjemnější.

Nabízejí se čtyři možnosti dodávky tepla nebo paliva:

- *Napojení na teplovod (teplárnu).* Tento způsob umožňuje např. využití solárních kolektorů (viz fa TEPO Kladno, www.tepo.cz), jinak jsou jeho možnosti k využití OZE omezené.
- *Centrální výroba tepla v obecní výtopně.* Výhodou je kontrolovatelnost a možnost snadného využití biomasy. Nevýhodou je velká investiční náročnost, velké ztráty v rozvodech, nutnost nové budovy a nutnost instalace domovních výměníků (viz výtopna Hostětín na www.veronica.cz).

-
- *Výroba tepla v blokových (skupinových) kotelnách pro 3 až 20 připojení.* Výhodou je možnost využití biomasy nebo biooleje či kogenerace, nemusí zde být domovní výměníky, umístění je možné i v některé stávající budově. Nevýhodou je pokrytí jen části obce (případně nutnost několika kotelen). Příkladem může být biomasová bloková výtopna v Brně-Bystrci (viz www.tezabrno.cz). Úmyslně předimenzovaný, plně automatizovaný kotel na biomasu v jednom domě může zásobovat teplem několik dalších. Vztah mezi uživatelským komfortem, ekologií a cenou je zde velmi příznivý.
 - *Dodávka paliva do domácích zdrojů tepla (topenišť).* Tento způsob je dnes většinou realizován pomocí rozvodu plynu, avšak dnešní stav v plynofikovaných obcích ukazuje stále častější nevyužívání plynu. Ten je nahrazován uhlím a dřevem, ale často i různými odpady většinou plastovými. Z hlediska zákona může obec zakázat spalování některých druhů uhlí, podle zákona o ochraně ovzduší č. 86/2002 Sb. Obec má však také možnost organizovat prodej biopaliv (peletek, polenového dřeva, briket), která mohou být někdy obtížně dostupná. Tím šance na vytěsnění jiných, nevhodných paliv roste. Tuto koncepci lze provádět i na regionální úrovni (viz projekt Telčsko Energetické agentury Vysočina, www.eavysociny.cz).

Podle náročnosti na primární fosilní zdroje lze způsoby vytápění seřadit následovně:

s využitím obnovitelných zdrojů energie:

bioolej – vhodný pro společnou výrobu tepla a elektřiny (tzv. kogeneraci), je CO₂-neutrální. Jeho výhodou oproti surové biomase je snadná automatizace provozu; *dřevo (jiná biomasa)* – je jediným snadno dostupným CO₂-neutrálním palivem (množství produkce oxidu uhličitého je zpětně odstraňováno nově rostoucí biomasou). Podmínkou ekologicky příznivé bilance je kvalitní spalování ve zplynovacím kotli nebo ve speciálně konstruovaných topeništích (s dostatečně dlouhým prostorem pro plamen a s dobrým komínovým tahem);

s využitím neobnovitelných zdrojů energie:

plyn – může být spalován s vysokou účinností (až 98 %), ale jeho užití je přesto spojeno s produkcí hlavního skleníkového plynu CO₂ (oxidu uhličitého). Kondenzační kotle dosahují účinnosti až 105 %;

tepelné čerpadlo – díky zisku nízkopotenciálního tepla je využití primárních paliv – uhlí pro výrobu potřebné elektřiny – až stoprocentní, tedy podobné jako u kondenzačního kotle na plyn;

topný olej – je spalován s přijatelnou účinností a s nízkou produkcí škodlivin, má ovšem pozitivní bilanci CO₂;

uhlí – malé kotle mají nízkou účinnost spalování a vysokou produkci škodlivin; *elektrické přímotopné* – je nejnáročnější na vstup primárních paliv (uhlí, plyn), ta jsou konečnými uživateli využívána s celkovou účinností pouze 30 %.

Budova obecního úřadu a ostatní obecní budovy

Významné energetické a finanční úspory jdoucí příkladem ostatním občanům lze dosáhnout těmito opatřeními, která snižují náročnost budov na vytápění a ohřev vody:

- Zateplení objektu a zlepšení oken může znamenat 50% až 80% úspory na vytápění. Z dlouhodobého hlediska je zateplení nejlepší investicí, protože kromě snížení provozních nákladů také zvyšuje trvanlivost domu jako celku. Zateplení je nutné provádět před rekonstrukcí topného systému nebo současně s ním. Doporučená míra zateplení je 150 až 200 mm izolačního materiálu. Okna lze nejjednodušeji zlepšit výměnou jednoduchého skla za izolační dvojsklo, případně lze přistoupit k výměně celých oken. Prostup oknem by neměl výrazně převyšovat 1,0 W/(m².K), v případě nových oken 0,8 W/(m².K). Velmi efektivní je instalace předokenních nebo interiérových rolet a žaluzií, které snižují s nejkratší ekonomickou návratností při nízkých nákladech vstup teplu oknem.
- Utěsněte objekt. Větrejte pouze tehdy, je-li třeba, a to otevřením oken. Objekt má jednak nižší spotřebu, jednak je uvnitř příjemnější prostředí bez průvanu a s vyšší vlhkostí vzduchu.
- Regulace topného systému je investičně nejméně náročné opatření, účinné však pouze tam, kde se v současné době silně přetápí nebo se topí v době, kdy to není třeba. Opatření je nutné v každém případě, jedná-li se o úřad s více zaměstnanci.
- Výměna zastaralého topného zařízení za účinnější a lépe regulovatelné. (V případě vytápění plynem může jít o kondenzační kotel.)
- Spotřeba teplé vody je vysoká zejména v bytových domech a v jiných trvale obývaných zařízeních (domov důchodců, zařízení sociálních služeb apod.). Spotřebu fosilních paliv lze snížit instalací solárního zařízení (o cca 70 %). Na školách má smysl instalovat solární zařízení jen tehdy, bude-li teplo přes prázdniny využíváno. Rozumná plocha plochého selektivního kolektoru je cca jeden metr čtvereční na jednoho nájemníka.

Následováním hodný příklad rekonstrukce obecního objektu – mateřská školka v Ostravě-Proskovicích – je uveden na www.oze.cz.

Pouliční osvětlení

Svíťme jen tam, kam opravdu chceme. Tím místem, kam chceme svítit, není obloha ani okolní příroda, nejsou to ani fasády domů, natož pak okna ložnic, ale pouze chodníky, silnice a cesty. Svítidla, která to dokáží, končí dole rovným sklem (místo vypouklého plastového krytu) a nazývají se plně cloněná. V noci je vidět lépe, pokud svítidlo není dominantní, pokud neoslňuje a pokud je vidět jen osvětlený terén.

Takovéto svítidly je možné získat i pouhou úpravou současných svítidel, do nichž je možné instalovat výbojky s nižším příkonem, takže celková spotřeba může klesnout až o 60 %.

Při osvětlování sportovišť obzvláště dbejte na dobré směřování světla, neboť se často jedná o velmi výkonné lampy. Opět platí zásada, že sklo reflektoru nesmí být šikmé, nebo musí být opatřeno „kšiltem“ zabraňujícím šíření světla „mimo hrací plochu“.

Příkladnou obnovu veřejného osvětlení, která snížila elektrickou spotřebu takřka o polovinu a výrazně eliminovala světelné znečištění provedla ve spolupráci s firemním dárcem v roce 2006 obec Hostětín – www.hostetin.org

Legislativa

Základním dokumentem je zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií (v aktuálním znění). Důležitý je zejména § 6 – účinnost užití energie, který je rozveden ve vyhlášce č. 291/ 2001 Sb., kterou se stanovují podrobnosti účinnosti užití energie při spotřebě tepla v budovách (v aktuálním znění). Ta je závazná pro všechny stavby se spotřebou nad 700 GJ/a (195 kWh/a) a pro všechny stavby a rekonstrukce financované z veřejných prostředků. Zákon je splněn, splní-li se požadavky normy ČSN 73 0540 Tepelná ochrana budov.

Vyhláška č. 291/2001 Sb. stanovuje také náležitosti tzv. energetického průkazu budovy. Ten musí být zpracován pro všechny nové stavby a zaručuje spotřebiteli kontrolu nad tepelně-technickým řešením projektu. Hlavním údajem energetického průkazu je měrná spotřeba tepla e_A (nebo e_V), která by pro ekologické stavby neměla přesáhnout hodnotu $e_A < 50 \text{ kWh/m}^2$ nebo $e_V < 20 \text{ kWh/m}^3$.

Zákon č. 406/2000 Sb. stanovuje též pravidla pro energetický audit, který je rozveden ve vyhlášce č. 213/2001 Sb., kterou se vydávají podrobnosti náležitostí energetického auditu (v aktuálním znění).

V roce 2005 byl schválen zákon č. 180/2005 o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů). Účelem tohoto zákona je v zájmu ochrany klimatu a ochrany životního prostředí podpořit využití obnovitelných zdrojů energie, přispět k šetrnému využívání přírodních zdrojů a vytvořit podmínky pro trvalé zvyšování podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů na spotřebě elektřiny v České republice.

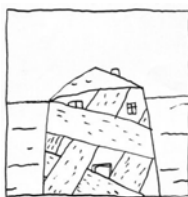
V obcích se uplatňuje zejména při rozhodování o instalaci kogeneračních zdrojů tepla a elektřiny a při rozhodování obce o stavbě větrných a malých vodních elektráren. Obec může tyto zdroje vlastnit a zákon jí garantuje výkupní ceny takto vyrobené a do sítě dodávané elektřiny.

Základním dokumentem regulujícím tzv. světelné znečištění je zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší. Podrobnosti lze získat na <http://svetlo.astro.cz>.

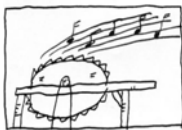
Shrnutí

Podíváme-li se na vývoj zateplování, vidíme jasnou tendenci ke zvětšování tloušťky. Z původních dvou centimetrů polystyrenu s heraklitem užívaného v osmdesátých letech se stalo pět centimetrů v letech devadesátých, dnes se běžně používá osm nebo deset centimetrů polystyrenu či minerální vaty a doporučuje se patnáct. Budeme-li chtít izolovat na dobu ne deseti, ale padesáti let, musíme jistě přistoupit k tak velkorysým izolacím.

Myšlení na budoucnost je základním principem ekologického chování. Ukazuje se, že v budoucnu nebude pro lidstvo únosná současná míra spotřeby energie, ta by měla klesnout na tzv. trvale udržitelnou mez. Ta však bohužel neleží na hranici jedné poloviny dnešní spotřeby nýbrž jedné desetiny. A právě o desetinové spotřebě energie je zapotřebí uvažovat při realizaci úsporných opatření.

Doprava a hluk

V roce 2005 se na našich silnicích stalo 199 262 nehod, při kterých bylo 1 127 osob usmrceno. Z celkového počtu připadá na obce 73 % nehod a téměř 38 % usmrcených.

Obecná východiska a globální principy

Obrovský nárůst **dopravy** po roce 1990 pozorujeme nejen ve městech, ale i v menších sídlech. Pokud se nezmění současný přístup k dopravě, poroste počet automobilů i nadále. Více automobilů přispívá k vyššímu množství výfukových plynů a vyšší hladině hluku, což obojí negativně působí na lidské zdraví. Podílí se na vzniku přízemní vrstvy ozonu a uvolňování těkavých organických sloučenin a obrovského množství CO₂ do atmosféry. CO₂ není jedovatá látka, ale je to plyn, jenž přispívá z více než 50 % k tzv. skleníkovému efektu, který pozorujeme mimo jiné jako celkové ohřívání planety. Těkavé organické sloučeniny podporují nárůst různých alergií a některé také přispívají k ničení lesů. Automobily rovněž vypouštějí ve svých zplodinách těžké kovy (kadmium) a různé organické látky. Ty buď přímo vdechujeme, nebo je přijímáme do těla z plodin pěstovaných nedaleko komunikací. Automobily jsou v obcích také hlavním původcem velmi jemného, ale o to nebezpečnějšího prachu. Ten proniká hluboko do dýchacího ústrojí, vážou se na něj další škodliviny včetně karcinogenních látek.

I když se o tom často nemluví, také **hluk**, a to nejenom dopravní, se stal závažným ekologickým problémem. Zvýšená hladina hluku lidí nejen značně obtěžuje, ale také ohrožuje jejich zdraví. Mezi zdravotním stavem člověka a úrovní hluku, které je vystaven, existuje přímý vztah. Hluk zhoršuje sluch a podle vědců také zvyšuje nebezpečí kardiovaskulárních chorob (infarktů). Způsobuje podrážděnost, změny chování, stres, poruchy sluchu, nespavost, sníženou koncentraci, sníženou pracovní a studijní schopnost.

Rady a doporučení pro starosty a jejich úřady

- Nevyhýbejte se jednáním o odklonu tranzitní dopravy mimo zastavěná území. V centru obcí, je-li to alespoň trochu možné, důrazně uplatňujte pěší zóny, a to bez výjimek pro vozidla. K zásobování pěších zón zaveďte přísný organizační řád.
- Nepodléhejte tlaku podnikatelů a nerušte pěší zóny v centrech. Odlehčete centra parkovišti na okrajích, ze kterých je centrum snadno dostupné.
- Prosazujte opatření, která zrovnoprávní chodce a cyklisty s automobilovou dopravou – například retardéry na silnici a průběžné chodníky.
- Neprodávejte komerčním subjektům obecní prostranství, která jsou vhodná pro nové parky, dětská hřiště nebo parkoviště. Získáte sice okamžité finance

do obecní pokladny, ale nové plochy v zastavěných místech už nezískáte nikdy. Likvidace zelených ploch na úkor dopravy vede k vyklidňování obcí.

- Investujte do zvýšené dopravní obslužnosti, **škodlivost veřejné dopravy** je menší než masově individuální.
- Podporujte cyklistickou dopravu. I v menším městě stojí za to přemýšlet, zda někde nezavést speciální cyklostezky či alespoň pruhy pro jízdní kola. Doprava na kole nezpůsobuje hluk, neznečišťuje ovzduší a na silnici zabírá málo místa. Navíc je jízda na kole zdravá a uklidňující.
- Kde to jde, vysazujte pásy zeleně jako protihlukové bariéry a pohlcovače nečistot.
- Podporujte obnovu či výstavbu nových místních stezek v krajině (spolu se stromoradiím, lavičkami na odpočinek apod.). Zajistíte tak její lepší průchodnost. Vaším okolím nebudou projíždět pouze rychlá auta, ale budou tu třeba procházet také turisté a poutníci. Spousta lidí nechodí pěšky jen proto, že nemají kudy.

Legislativa

Problematicke hluku a dopravy se věnuje zákon o obcích (č. 128/2000 Sb.), zákon o pozemních komunikacích (č. 13/1997 Sb.), o silniční dopravě (č. 111/1994 Sb.), o provozu na pozemních komunikacích (č. 361/2000 Sb.) a nařízení vlády o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací (č. 148/2006 Sb.).

- Podle § 10 zákona o obcích můžete vydat vyhlášku, ve které časově a místně omezíte výkon některých aktivit, které například hlukem narušují veřejný pořádek.
- Podle § 9 zákona o pozemních komunikacích je obec vlastníkem místních komunikací. Rozhoduje o zařazení pozemní komunikace do kategorie místních komunikací a o vyřazení místní komunikace z této kategorie, projednává přestupky ve věcech místních komunikací a veřejně přístupných účelových komunikací podle tohoto zákona.
- Vyhlaste některé části obce jako obytnou zónu (§ 39 zákona o provozu na pozemních komunikacích), kde smí řidič jet rychlostí nejvýše 20 km/h.

Shmutí

Není pravda, že větší počet aut v obci je ukazatelem vyšší kvality života, podporujte proto veřejnou dopravu a cyklistiku. Zavádějte pěší zóny i v menších obcích. Vysazujte pásy zeleně jako protihlukové estetické stěny a pohlcovače nečistot. Vyhlaste některé části jako obytné zóny. Nejen občané, ale i návštěvníci vaší obce ocení, budete-li zřizovat nové stezky v krajině.

Voda a zemědělství

Májový deštěček, dej nám ho pánbíček, aby se vydařil na poli chlebiček.

Když se v máji blýská, to si sedlák vjská.

Svatá Žofie polička často žalije.

(květnová přísloví)

Česká republika je významnou pramenitou oblastí Evropy, naším územím prochází hlavní evropská rozvodí. Dopady našeho chování k vodám pocítíme nejen my, ale i obyvatelé států, kterými toky u nás pramenící protékají.

Hlavním zdrojem vody jsou atmosférické srážky, protože žádný významný vodní tok do našeho státu nepřitéká. Do koloběhu vody v přírodě vstupuje člověk požadavkem na pitnou a užitkovou vodu v domácnostech, na zavlažování v zemědělství a jako součást řady technologií. Voda slouží také jako médium, které odnese splašky, odpady a vedlejší produkty zemědělství a průmyslu.

Působením vodní fauny a flóry má voda určitou samočisticí schopnost. Je-li však překročena únosnost, samočisticí schopnost vody se ztrácí. Regulací toků, melioracemi, odvodňováním mokřadů a stavbou přehrad rovněž poškozujeme přirozené vodní systémy.

Zvyšování rostlinné a živočišné výroby, odlesňování, používání průmyslových a organických hnojiv, pesticidů a dalších chemických látek, konzervace krmiv a rozvoj mechanizace – to vše se v některých oblastech zvýšenou mírou podílí na znehodnocování vodních zdrojů. Zemědělství však neznamená pouze velkou spotřebu vody a ohrožení její kvality, ale zahrnuje také hospodaření na trvalých travních porostech – loukách a pastvinách. Ty svým kořenovým systémem vytvářejí účinný biologický filtr zamezující proplavování živin, zejména nitrátů, a tím zabráňují znehodnocování rezervoárů pitné vody. Travní porosty působí příznivě také na strukturu půdy, a tím na zadržování srážkové vody.

Ekologické zemědělství

Srovnání ekologického zemědělství s konvenčním hospodařením ve vztahu ke krajině

<i>Ekologické zemědělství</i>	<i>Konvenční zemědělství</i>
zamezuje zrychlenému odtoku z krajiny	nerespektuje místní podmínky
snižuje erozi půdy	náchylnost k velké vodní a větrné erozi
podporuje ekologickou stabilitu krajiny	vnáší do krajiny monokulturální plochy
zachovává a zvyšuje přírodní rozmanitost	snižuje přírodní rozmanitost krajiny

Rady a doporučení

- Cílem trvale udržitelného hospodaření s vodou je zabránit znečišťování vodních zdrojů škodlivinami a zabránit nadměrné spotřebě vody.
- Zvláště pečlivý vodohospodářský dozor vykonávejte tam, kde do katastru obce zasahuje vodárenské pásmo, vodárenský tok a jejich povodí. Finanční prostředky na případnou nápravu škod dosahují obrovských rozměrů.
- Dešťovou vodu lze využít pro zavlažování, v budovách pak k úklidu a splachování toalet. Zavedení těchto námětů v budově úřadu či škole se stane vzorem pro vaše spoluobčany.
- Při čištění veřejných budov používejte výrobky šetrné k životnímu prostředí (označené logem ekologicky šetrný výrobek), a vždy jen v nezbytném množství. Lépe je používat mechanické způsoby čištění a ne zbytečné dezinfekční prostředky.
- Zajistěte, aby místní zemědělci ve svažitém terénu nepěstovali porosty kukuřice, máku, řepy či brambor v přímém sousedství se zastavěnou částí území obce (tzv. intravilánem). Při prudkých deštích nezadržují vodu a obec je vystavena záplavě bahna, která ohrozí nejen kanalizační systém obce, ale i majetek obyvatel. Stejně riziko vzniká u rozsáhlých „zapečetěných“ ploch – asfaltová parkoviště či jiná veřejná prostranství, utužené plochy. Vysoké erozi půdy vděčíme za pozášení rybníků a vodních nádrží sedimenty.
- Věnujte dostatečnou pozornost tomu, kde jsou umístěna a jak jsou zajištěna polní hnojiště, siláže, sklady hnojiv a pesticidů. Předějte nežádoucím únikům cizorodých látek ze zemědělských provozů tím, že předběžně projednáte založení hnojišť a uložení senáží.
- Zasáhněte v případě, že budete svědky rozbalování, přípravy roztoků či jiných operací s pesticidy v blízkosti vodních nádrží. Další nezákonnou praktikou je čištění technických zařízení pro aplikaci pesticidů a zásobníků ve vodních nádržích.
- Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu (zákon č. 334/1992 Sb. v aktuálním znění) ukládá povinnost vlastníků a nájemců zemědělských pozemků hospodařit na zemědělském půdním fondu tak, aby nebyla znečištěna půda, a tím i potravní řetězec, ohroženy zdroje pitné vody, zdraví a život lidí a existence živých organismů.
- Zajímejte se o dotační tituly nabízené zemědělcům a vlastníků zemědělských pozemků, preferujte ekologické zemědělství. Ekofarmy jsou atraktivním zpestřením života obce nejen pro její obyvatele, ale i pro její návštěvníky (školy, turisté, rodiče, kteří kladou důraz na zdravou výživu apod.).
- Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství finančně podporují projekty, které obnovují poškozené ekosystémy. V rámci těchto programů lze získat podporu k realizaci staveb nádrží či tůní, remízků, alejí a

protierozních opatření. Podporovány jsou také stavby, které zvýší schopnost krajiny zadržovat vodu v místě, dále ty, které chrání rostlinné a živočišné druhy a které podporují přírodu blízké zemědělské a lesní hospodaření aj. Podrobné informace získáte na Agentuře ochrany přírody a krajiny České republiky.

- Funkční protierozní opatření lze naplánovat během pozemkových úprav a návrhu územního systému ekologické stability. Ministerstvo životního prostředí poskytuje finanční prostředky na revitalizaci říčních systémů a stavbu drobných vodohospodářských ekologických staveb.
- Vodní plochy udržujte ve stavu blízkém přírodě. Břehy vesnických rybníků by se například neměly stavebně ani zahradnický upravovat.
- Zajímajte se o nakládání s odpadními vodami u provozů nově budovaných ve vaší obci.
- Sledujte správní řízení EIA (posuzování vlivu na životní prostředí), která vedou krajské úřady nebo Ministerstvo životního prostředí. V rámci těchto řízení je třeba posoudit veškeré dopady projektů, které jsou plánovány v katastru vaší obce (např. odchovny dobytka, výrobní haly, komunikace, lomy atd.). Dbejte na to, aby s těmito záměry byli občané a občanská sdružení seznámeni a měli možnost do projektové dokumentace nahlédnout i v odpoledních hodinách.
- Ucelené informace o kvalitě vody ve vaší obci získáte na krajské hygienické stanici, a to jak k veřejným studnám, přehradám a koupalištím, tak ke zdrojům vody pro kojenice.
- Pokud se stanete svědky **havárie** (úniku ropných látek, chemikálií apod. do řeky, přehrady, potoka apod.), volejte:
 - Hasičský záchranný sbor ve vašem kraji
 - Policii ČR, tel. 158
 - Povodí Moravy, s.p., či Povodí Labe, s.p., Povodí Odry apod.Případně ohlaste tuto skutečnost na Českou inspekci životního prostředí, příslušný krajský úřad a úřad s rozšířenou působností.

Legislativa

Obecné nakládání s povrchovými vodami

Každý může na vlastní nebezpečí bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu odebírat povrchové vody nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení. Povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu rovněž není třeba k zachycování povrchových vod jednoduchými zařízeními na jednotlivých pozemcích a stavbách nebo ke změně přirozeného odtoku vod za účelem jejich ochrany před škodlivými účinky těchto vod.

Obce dohlížejí na to, aby při obecném nakládání s povrchovými vodami nebyla ohrožena jakost nebo zdravotní nezávadnost vod, narušováno přírodní

prostředí, zhoršovány odtokové poměry, poškozovány břehy, vodní díla a zařízení pro chov ryb a porušovány práva a právem chráněné zájmy jiných.

Vodoprávní úřad může obecné nakládání s povrchovými vodami bez náhrady upravit, omezit, popřípadě zakázat, vyžaduje-li to veřejný zájem, zejména dochází-li při něm k porušování povinností podle předchozího odstavce nebo z důvodu bezpečnosti osob.

Obecní rada zřizuje ze zákona **povodňovou komisi**, předsedou je starosta.

Pověřené obecní úřady povolují odběry povrchových a podzemních vod pro potřeby domácností. Spadá sem i regulace studniční vody v období sucha (zákaz zalévání zahrad a sadů). Tyto úřady vydávají rovněž stanoviska ke stavbám nebo k činnostem zařízení. Nejčastěji jde o napojení na kanalizaci, vodovod, svedení dešťové vody do kanalizace nebo do vodního toku, o čističky odpadních vod, žumpy, septiky, stavby studní.

Zákon č. 128/2000 Sb. umožňuje obcím formou obecně **závazné vyhlášky** uložit povinnosti k zajištění udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, k ochraně životního prostředí, zeleně v zástavbě a ostatní veřejné zeleně a k užívání zařízení obce sloužících potřebám veřejnosti.

Povinnosti vlastníků a nájemců zemědělské půdy

Na zemědělských pozemcích lze hospodařit pouze tak, aby neznečišťovali půdu, a tím potravní řetězec a zdroje pitné vody, škodlivými látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí a existenci živých organismů, nepoškozovali okolní pozemky a příznivé biologické a chemické vlastnosti půdy.

Co s kalem z čistírny odpadních vod?

Splňuje-li kal podmínky předepsané vyhláškou č. 382/2001 Sb., může být použit na zemědělské půdě.

Jaké jsou výhody vodních, půdních a mokřadních čistíren odpadních vod?

- citlivě začleňují čištění odpadních vod do životního prostředí
- účinně čistí i silně naředěné odpadní vody
- absorbují velké výkyvy v množství odpadních vod
- jsou odolné ke krátkodobému i dlouhodobému přerušování provozu
- jsou jednoduše stavebně i technologicky proveditelné
- celé zařízení má ekologický charakter
- jejich obsluha je jednoduchá

Co je nitrátová směrnice?

Směrnice Rady 91/676/EHS neboli nitrátová směrnice byla přijata Evropskou unií v roce 1991 s cílem snížit znečištění vod způsobené nebo vyvolané dusičnany ze zemědělských zdrojů a zajistit tak dostatek pitné vody.

Její součástí jsou Zásady správné zemědělské praxe zaměřené na ochranu vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů (dále jen Zásady), které představují souhrn požadavků jak hospodařit, aby nedocházelo k nadměrnému znečišťování vod dusičnany. Jsou praktickou příručkou, která by měla pomoci zemědělcům k tomu, aby se vyvarovali postupů vedoucích ke znečištění povrchových a podzemních vod, pečovali řádně o statková hnojiva a opatrně zacházeli s hnojivy obsahujícími dusík.

Na základě monitoringu znečištěných nebo znečištěním ohrožených povrchových a podzemních vod je nutné vymezit *zranitelné oblasti*, což bylo provedeno nařízením vlády č. 103/2003 Sb. Pro hospodaření ve zranitelných oblastech je tímto nařízením také stanoven tzv. *akční program* zahrnující povinná opatření pro používání a skladování hnojiv, střídání plodin, provádění protierozních opatření apod.

Odpady

Za rok 2005 každý občan České republiky vyprodukoval v průměru 288 kg komunálního odpadu, celkově však připadá na jednoho občana přibližně 2 500 kg odpadů nejrůznějšího druhu (z průmyslu, energetiky, zemědělství, těžby apod.).

Obecná východiska a globální principy

Mluvíme-li o odpadech, je třeba uvažovat nejen odpady přímé, které vyhazujeme do popelnice, ale i odpady nepřímé, se kterými sice nepřijdeme do styku, ale jejichž množství tím, jak nakupujeme, přesto ovlivňujeme. Známé pravidlo říká: Než se věc stala odpadem, musela se vyrobit a průmyslová výroba je jedním z největších původců odpadů. Průmyslové výroba je navíc energeticky a materiálově náročná a spotřebovává nejen nerostné suroviny, ale i další vstupy, které nejsou nevyčerpatelné. I kdyby byla výroba maximálně „ekologická“ a úsporná, vždycky bude produkovat oxid uhličitý (CO₂) a další skleníkové plyny, které jsou jedním z hlavních viníků globálního oteplení.

Komunální i průmyslový odpad končí v dřtivé většině na skládce. I ze zabezpečené skládky uniká metan, který je dalším skleníkovým plynem. Skládky mají navíc dopad na místní krajinu: zabírají prostor, v dané lokalitě často i přírodně cenný. Velmi malá část odpadů se spaluje ve spalovnách, které jsou opět zdrojem oxidu uhličitého a dalších plynů, jež lze jen složitě pohlcovat a čistit. K vyčištění plynů, které vznikají při spalování, jsou třeba další neobnovitelné suroviny. Při spalování odpadu obsahujícího chlorované látky navíc vznikají nebezpečné dioxiny. Ve všech zákonech týkajících se odpadu je proto logicky kladen velký důraz nejen na jeho minimalizaci, ale především na prevenci jeho vzniku. Většina odpadu by totiž vůbec nemusela vzniknout.

Doporučení a rady pro starosty a jejich úřady

Jak jsme zmínili v úvodu, tím jak vystupuje váš úřad, jak se sami chováte, působilte na ostatní občany v obci. Toho, jak váš úřad nakupuje, jak nakládá s odpady, si zcela jistě všímají i ostatní. Podívejme se na několik zásad, které vám mohou pomoci předcházet vzniku odpadů a formulovat doporučení pro obyvatele vaší obce:

- Předcházejte vzniku odpadu
- Nejdůležitější zásadou je prevence – **nevytváret zbytečný odpad**. Přemýšlejte, zda úřad či obec potřebuje nutně nakupovat některé věci, zda jen nepodléháte reklamě na nějakou módní věc. Konkrétním příkladem může být počítač: nemusíte nutně kupovat nový, výkonost lze zvýšit výměnou nebo přidáním několika dílů.

-
- Až na výjimky je **kvalita místní vody z vodovodu minimálně stejně dobrá jako vody balené**. Minerální vody kupujte ve vratných skleněných lahvích.
 - **Vyhýbejte se věcem na jedno použití**, například jednorázovým miskám a kelímkům používaným při různých veřejných akcích, propiskám rozdávaným jako suvenýr.
 - Nakupujte ekologicky
 - Více než 30 procent komunálního odpadu tvoří **obaly**. Slouží přitom často jen velmi krátkou dobu. Zboží není vždy ochráněno nejlépe tím, že je zabaleno v mnoha obalech, navíc plastových. Obal slouží většinou jen jako reklamní poutač, který vás má nalákat k nákupu.
 - **Preferujte výrobky v obalech, které lze roztřídit a uložit do kontejnerů na separovaný sběr.**
 - **Dávejte přednost výrobkům z recyklovaných materiálů (vč. obalů)**, jako mohou být například sešity, obálky a kancelářské papíry. Někdy se dá těžko rozhodnout, který obal je šetrnější k životnímu prostředí, ale určitě se vyhněte obalům, které jsou složeny z více druhů materiálů (kombinované obaly), jako například výrobkům v „tetrapaku“. Pro tento obal se velmi obtížně hledá druhotné využití. Tím, že občany přesvědčíte, aby používali vratné láhve a vícenásobně použité obaly, můžete v obci ušetřit nemalé peníze za úklid veřejných prostranství a likvidaci černých skládek. Současně předcházíte nebezpečí pálení plastů v domácích topeništích.
 - Zvláště u velkých věcí a u těch, které se spotřebovávají rychle (například papír), platí, že pro životní prostředí je šetrnější **nakupovat zboží vyráběné v blízkém okolí**. Ušetří se palivo na dopravu z velké vzdálenosti. Navíc rozhodnutím, že pořídíte něco z blízkého okolí (například kancelářský nábytek), podporujete místní ekonomiku a zaměstnanost.
 - **Vyhýbejte se výrobkům v hliníkových obalech**. Výroba hliníku je energeticky mimořádně náročná. Obaly z hliníku nenajdete jen v obchodech s potravinami (pivo, nealko), ale třeba i mezi kosmetickými výrobky.
 - **Z plastových výrobků a obalů** je škodlivé především PVC (hračky, obaly, novodur, podlahová krytina) – značka **PVC** nebo . Při výrobě se používá škodlivý chlór, recyklovat se prakticky nedá a při jeho spalování vznikají velmi nebezpečné látky. Ze stejných důvodů se vyhýbejte i obalům z **polystyrenu** – značka PS či (např. tácky, obaly na jogurty). Mezi méně škodlivé patří **polyetylen** – značka PE, příp. PE-HD, PE-LD

nebo či (např. mikrotenové sáčky), nebo polypropylen (značka PP či).

- Podporujte systém separace odpadů
- Pořídte kontejnery na separovatelný odpad. Firma EKO-KOM (zatím jediná v České republice), která tento odpad odebírá, vám bude vám platit za odebraný odpad (přesně řečeno za obaly) – info na jejich webu: www.ekokom.cz
- **Veškerý odpad** z vašeho úřadu pokud možno co nejdůsledněji **třídte**: především papír, sklo, kovy, plasty a textil.
- Sbírejte zvlášť elektroodpad (stará elektrická zařízení).
- Pozor na **nebezpečný odpad** – např. baterie, zářivky a barvy – tady platí povinnost tzv. *zpětného odběru* u těch, kdo tyto výrobky prodávají, viz Legislativa. Obec má povinnost zabezpečit pravidelný sběr nebezpečných odpadů (malých i velkoobjemových) – kromě systému myslete i na pravidelné informování občanů!
- Je důležité jít příkladem nejen instalováním kontejnerů na separovatelné složky odpadu, ale i jeho vlastním tříděním na úřadě. Používejte tedy různé koše na různé vytríditelné složky odpadu.
- Při rozmístování kontejnerů v obci je velmi důležité věnovat pozornost tomu, kde budou stát. Velká docházková vzdálenost lidí demotivuje od jejich používání. Osvědčují se systémy pytlového sběru separovaných odpadů.
- **Podporujte kompostování** – Přemýšlejte, zda se u vás v obci nevyplatí sbírat do zvláštních nádob i bioodpad.
- Máte-li sběrný dvůr, sbírejte zvlášť bioodpad. Při objemu do 150 tun bioodpadu ročně je zjednodušený proces provozu obecní kompostárny. Pořídte si ji.
- Pokud všichni lidé bydlí v rodinných domcích, stačí opakovat starou známou zásadu, že **veškerý kuchyňský odpad** (s výjimkou zbytků masa), stejně tak jako i veškerý zelený materiál ze zahrádek, **patří na kompost**. Při pálení těchto zbytků dochází ke zbytečně vysokému lokálnímu znečištění ovzduší zejména jedovatým oxidem uhelnatým.

Legislativa

Z hlediska práva má vaše obec důležitá práva ale i povinnosti, a to podle zákona o obcích (č. 128/2000 Sb.) a především podle zákona o odpadech (č. 185/2001 Sb.).

- Zákon o obcích vám umožňuje aktivně postupovat v případech dotýkajících se čistoty obce, kdy podle § 10 můžete k zajištění čistoty vydat obecně zá-

vaznou vyhlášku. Zároveň můžete při neplnění vybírat od občanů a podnikatelům ukládat pokuty.

- Zákon, který se věnuje jen odpadům, je zákon o odpadech (č. 185/2001 Sb.). Podle něj se na vaši obec vztahují povinnosti původců odpadů. Musíte vést průběžnou evidenci o odpadech a způsobech nakládání s nimi, ověřovat nebezpečné vlastnosti odpadů a to, zda se s nimi zachází podle jejich skutečných vlastností. Obec je dále povinna shromažďovat odpady utříděné podle jednotlivých druhů a kategorií, zabezpečovat odpady před nežádoucím znehodnocením a únikem a platit poplatky za ukládání odpadů na skládky.
- Ve své samostatné působnosti můžete stanovit obecně závaznou vyhláškou systém shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů vznikajících na vašem katastrálním území (§ 17 odst. 1). *Například malá obec Staré Hutě na Uberskobradištsku ve své vyhlášce zavedla systém kontejnerů na papír, sklo, plasty a ostatní směsný odpad rozmístěných po obci s docházkovou vzdáleností maximálně 100 metrů a jen tyto kontejnery obec vyváží. Zrušila tak „popelnice“ u každého domu.* Delší docházková vzdálenost motivuje ke třídění odpadů a navíc každý občan platí za tuto službu méně než doposud.
- Musíte určit místa, kam občané mohou odkládat komunální odpad, včetně jeho nebezpečných složek, které vyjmenovává příloha zákona (baterie, oleje, ředidla, zářivky, kyseliny aj.). Tuto povinnost splníte určením míst a termínů (minimálně dvakrát ročně) a dále tím, že zajistíte odvoz odpadu tzv. oprávněnou osobou (kdo je oprávněnou osobou podrobně stanovuje zákon).
- Vaší povinností je dále postarat se o veškeré další nakládání s odpady, včetně jejich shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování. Buď to zabezpečíte sami (podnik služeb), nebo k tomuto účelu vyberete firmu. Často na nakládání s odpady spolupracuje více obcí a měst společně.
- Provoz sběrných dvorů a sběrných míst je dobrou prevencí vzniku černých skládek na území vaší obce.
- Za podmínek daných zákonem (produkce více než 1 000 t odpadu ročně nebo 10 t nebezpečného odpadu) je povinna mít vaše obec plán odpadového hospodářství, který musí být v souladu s plánem odpadového hospodářství vašeho kraje.
- Obec kontroluje podnikatele, zda zajišťují využití nebo odstranění odpadu v souladu se zákonem (§ 80).
- Zákon o odpadech upravuje také obecné povinnosti, o kterých jsme se zmínili v předchozích dvou částech: každý má povinnost předcházet vzniku odpadů, omezovat jejich nebezpečné vlastnosti (§ 10); každý má povinnost upřednostnit využití odpadů před jejich odstraněním. Přednost má materiálové využití a vždy také způsob, který je šetrnější k životnímu prostředí; skládkovat lze pouze ty odpady, pro které není jiný způsob odstranění dostupný (§ 11).

-
- Obec je povinná zajistit místa na odkládání nebezpečných složek komunálního odpadu (např. zbytky barev a spotřební chemie, zářivky, rozpouštědla) (§ 17).
 - Obec může, jako opatření pro předcházení vzniku odpadů, stanovit obecně závaznou vyhláškou obce systém komunitního kompostování a způsob využití zeleného kompostu k údržbě a obnově veřejné zeleně na území obce (§ 10a).

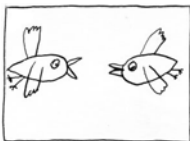
Shrnutí

Hlavním cílem úřadu by mělo být usilovat o minimální odpad v obci, například *strategií nulového odpadu*. Nejde o technologii nakládání s odpady, ale strategickou vizi. Vizi, která předpokládá, že suroviny nebudou ekonomikou převážně protékat z dolů a dalších zdrojů na skládky a do spaloven – ale pomocí recyklace se v ní budou v nejvyšší možné míře otáčet.

Důležitá je prevence vzniku odpadu a minimalizace odpadu vzniklého; při nákupech má proto smysl uvažovat například i o tom, jak zužitkovat použitou věc i poté, co se stane odpadem. Tím, jak se váš úřad při vytváření a odstraňování odpadu chová, ovlivňujete ostatní obyvatele obce.

Usilujte o maximální recyklaci vzniklého odpadu, a to nejen pouhým rozmístěním kontejnerů na separovatelný odpad. Právní zakotvení vám dává zákon o odpadech, podle kterého můžete mj. vyhláškou stanovit systém shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů.

Komunikace, právo na informace a účast veřejnosti na rozhodování

*„Za nadání jak správně jednat s lidmi zaplatím víc než za cokoliv jiného pod sluncem.“
(J. D. Rockefeller)*

Úvod

Účinná komunikace s veřejností je soustavný a dlouhodobý proces, jehož výsledkem může být posílení vzájemného porozumění a důvěry.

Prvním důležitým krokem je si uvědomit, s kým budeme komunikovat a kdo je to vlastně veřejnost. V rámci veřejnosti můžeme vytypovat (vzájemně se překrývající) cílové skupiny, které charakterizují podobné zájmy, věk a sociální zařazení (senioři, maminky na mateřské dovolené, členové spolku zahrádkářů, rodiče žáků ZŠ, odpůrci výstavby skládky odpadů apod.). Z takto určených cílových skupin pak vybereme ty, které chceme pro dané téma oslovit, a zvolíme vhodné formy komunikace.

Obce obvykle používají tyto komunikační prostředky:

- veřejná jednání obecního zastupitelstva (ze zákona), setkání s občany, veřejné diskuse
- informační panely, desky, vývěsní skříňky
- obecní zpravodaj
- obecní rozhlas
- mobilní telefony – SMS
- internetové stránky
- dopisy, informační letáky a tiskoviny
- výroční publikace
- dny otevřených dveří
- ankety, průzkumy veřejného mínění
- informační telefonní linky

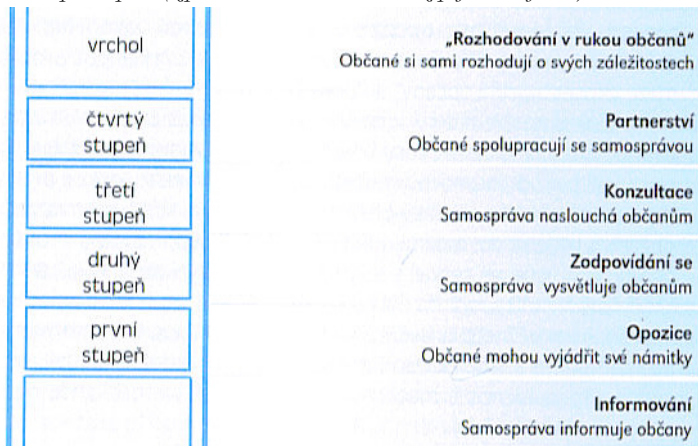
Spolupráce s médii

Novináři oslovují další cílové skupiny, které se nám nemusí dařit oslovit. Základními formami komunikace s novináři jsou tiskové konference a tiskové zprávy (jasně definované téma, konkrétní a stručný text, operativní kontakt – jméno, telefonní číslo). Vyplatí se vstřícný přístup, pravidelná spolupráce s médii a budování osobních kontaktů.

Participace občanů

Řada výše uvedených prostředků umožňuje i komunikaci vzájemnou – oboustrannou, která může směřovat k efektivní účasti (participaci) občanů na veřejném dění. Jednotlivé „stupně“ participace občanů od jejich informování po rozhodování v rukou občanů najdete na obrázku.

Žebřík participace (z publikace Sedm kroků k zapojení veřejnosti)

Informování v oblasti životního prostředí

Kromě aktuálních informací o stavu životního prostředí, na které má veřejnost právo podle zákona č. 6/2005 Sb., je třeba nabízet veřejnosti i informace, rady a návody, které jednotlivcům, domácnostem i speciálnějším cílovým skupinám pomohou v jejich každodenním rozhodování tak, aby se negativní vliv jejich činnosti na životní prostředí minimalizoval. Jedná se tedy v zásadě o metodiku, jak uvést do praxe doporučení obsažená například i v této příručce. Vyspělým nástrojem informování veřejnosti v oblasti životního prostředí je environmentální (ekologické) poradenství, které je jednou z metod environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO).

Informace je třeba shromáždit, vyhodnotit, zpracovat na jejich základě doporučení, případně připravit projekt či kampaň, kterým se potřebný proces (například kompostování nebo třídění odpadu) uvede do praxe.

Aby informace upoutaly příjemce, musí být:

- prezentované formou, která zaujme
- zaměřené na otázky, které se občanů bezprostředně dotýkají
- podané srozumitelným jazykem, názorné, jasné, stručné
- užitečné, s praktickými radami
- nejlépe doplněné odkazem na instituce, které mají téma na starosti

Rady a doporučení

- Udržujte informace aktuální. (Někdy se nedaří pravidelná aktualizace např. informačních ploch nebo internetových stránek; občané je pak přestanou využívat.)
- Navrhněte si (nejlépe ve spolupráci s grafikem) jednotný vizuální styl. Občané vnímají, jak se obec reprezentuje.
- Volte více prostředků, způsobů informování. Podaří se vám tak lépe oslovit vybrané cílové skupiny.
- Informujte veřejnost pravidelně.
- Při informování občanů můžete spolupracovat s místními nestátními neziskovými organizacemi (NNO) nebo vzdělávacími a výchovnými institucemi.
- Vyplatí se využívat levné elektronické komunikace – internetové stránky, SMS zprávy. Navíc tyto způsoby umožňují i oslovení střední generace, která tráví hodně času v zaměstnání.

Ekologické poradenství

Ekologické poradenství u nás poskytují zejména ekologické poradny **sdružené v Síti ekologických poraden (STEP)** – www.ekoporada.cz, ale i další nevládní neziskové organizace, zejména střediska ekologické výchovy – www.pavucina-sev.cz. Poradenství může poskytovat i motivovaný pracovník obecního úřadu. STEP nabízí metodickou pomoc jak přímo v poskytování poradenství, tak i při založení nové ekologické poradny. Pro zajištění ekologického poradenství v regionu je v současné době možné využít podpory ze strukturálních fondů EU, např. z Evropského sociálního fondu (www.esfcr.cz).

Formy informování veřejnosti a produkty ekologických poraden:

- tiskoviny – brožury, letáky (např. Jak si vybrat prací prášek – rosa.ecn.cz, Praktický rádce – Jak chránit životní prostředí – www.veronica.cz)
- veřejné akce – Den Země, Den stromů, Otvírání studánek, brigády, kampaně
- „Zelený telefon“ – služba pro město, region
- informační a poradenské středisko, ekologická poradna
- přednášky, semináře, výukové programy, knihovna
- metodické příručky – Spotřebitelské otázky a odpovědi ekologických poraden (kartotéka nejčastějších dotazů), Krůčky k udržitelnosti – sbírka řešených příkladů místní Agendy 21 (www.ekoporada.cz)

Místní Agenda 21

V roce 1992 na Summitu Země v Johannesburgu se zástupci 170 zemí světa (včetně tehdejšího Československa) dohodli na tom, jak systematicky směřovat k udržitelnému rozvoji. Přijali dokument Agenda 21, kterým formulovali jednotlivé kroky v různých oblastech. Kapitola 28 tohoto dokumentu se nazývá: **Iniciativy místních úřadů na podporu Agendy 21:** „Protože jsou (úřady) úrovní správy nejbližší lidem, sebrávají důležitou roli ve výchově, mobilizaci při reakci na podněty veřejnosti a napomáhají tak dosažení udržitelného rozvoje.“ (Agenda 21)

Místní Agenda 21 (MA21) představuje nástroj pro zavádění udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni.

Místní Agenda 21 je proces, který prostřednictvím zkvalitňování správy věcí veřejných, strategického plánování a řízení a zapojování veřejnosti zvyšuje kvalitu života ve všech jeho aspektech.

Hlavní roli v procesu místní Agendy 21 hraje místní samospráva a státní správa. Bez jejich aktivní vůle nemůže místní Agenda 21 jako dlouhodobý koncepční proces vzniknout. Přijetí tohoto procesu by mělo být napříč politickým spektrem – kvalita života a spokojení občané jsou nadstranické cíle. Veřejná správa je tím, kdo zve ostatní ke spolupráci a pro tuto spolupráci vytváří podmínky.

Pokud veřejná správa nevykazuje dále uvedené základní rysy kvalitního řízení, není možné dosáhnout udržitelného rozvoje:

Řádná správa věcí veřejných má být založena na otevřenosti, zodpovědnosti a efektivnosti institucí, na účasti veřejnosti na rozhodovacích a dalších procesech; zahrnuje transparentnost, bezúhonnost, vhodný management, efektivní a dostupné služby, partnerství mezi sektory a neustálý rozvoj institucí veřejné správy.

Přijímané strategie na mezinárodní či národní úrovni by měly mít jasnou spojitost s konkrétními aktivitami úřadů územní veřejné správy.

Místní Agenda 21 v České republice

Česká republika stála u zrodu dokumentu Agenda 21 v osobě Josefa Vavrouška (1990–92 byl ministrem životního prostředí), měla i další osobnosti, které se snažily principy udržitelného rozvoje u nás uplatňovat. Přes dílčí úspěchy nebyly tyto principy obecně přijímány tak, jako ve vyspělých zemích. Změnu přinesly možnosti čerpání z evropských fondů před vstupem do Evropské unie a zejména po něm. Udržitelný rozvoj je průřezovým hodnoticím měřítkem, kdo chce čerpat z evropských fondů, musí se udržitelným rozvojem zabývat. Chceme-li ale porovnávat kvalitu projektů, jak ji změříme? Touto otázkou se začala zabývat **Pracovní skupina pro místní Agendy 21 Rady vlády pro**

udržitelný rozvoj (PS MA21 RVUR). Vznikla v roce 2004. Členy jsou představitelé ústředních orgánů státní správy, zástupci obcí, měst a krajů, odborných a akademických institucí i nestátních neziskových organizací. Předsedou je ministr životního prostředí ČR, který je zároveň místopředsedou RVUR. Hlavním cílem pracovní skupiny je dosáhnout toho, aby se proces MA21 stal běžným nástrojem fungování veřejné správy v ČR. Dílčím cílem PS MA21 bylo vytvoření kritérií, aby bylo možno měřit kvalitu procesů místní Agendy 21.

V roce 2006 byla pravidla místní Agendy 21 pro územní veřejnou správu v České republice standardizována Radou vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR). Vznikla oficiální **sada Kritérií MA21**, podle kterých je možné zjistit stupeň realizace v jednotlivých městech, obcích a krajích. Tento krok zajišťuje přehlednost a odbornou správnost postupu MA21, transparentně a veřejně sděluje informace o kvalitě veřejné správy a umožňuje diferencovanou podporu ze strany finančních zdrojů.

Sada 21 Kritérií MA21 je členěna do čtyř hlavních kategorií kvality (A až D) a zahrnuje i startovací skupinu „Zájemci“. Každá z kategorií má svá vlastní kritéria a jasně měřitelné ukazatele, které hodnotí úroveň realizace MA21 v dané municipalitě. Internetová **Databáze MA21** na adrese <http://ma21.cenia.cz> je oficiální evidence a webová prezentace realizátorů místních Agend 21 v České republice, která je zastrešena Radou vlády pro udržitelný rozvoj a je spravována CENIA, českou agenturou životního prostředí. Je využívána jako zdroj informací o rozsahu a kvalitě MA21 pro resorty, kraje a mezinárodní instituce, jakož i pro samotné obce a jejich občany.

Cílem databáze je poskytnout městům, obcím i regionům jednoduchý nástroj pro prezentaci jejich aktivit v rámci MA21 dle oficiálně stanovených podmínek.

Místní Agenda 21 se následně pod gescí Ministerstva vnitra stala jednou z **doporučených metod zvyšování kvality územní veřejné správy v ČR**. Jedná se o významný krok i vůči již uplatňovaným metodám v úřadech – **MA21** totiž **systemově propojuje** řadu těchto metod, např. benchmarking, Společný hodnotící rámec (CAF) nebo Balanced Scorecard (BSC).

Legislativa a základní dokumenty

Zákon č. 61/2006 Sb., o svobodném přístupu k informacím (v aktuálním znění)
Zákon č. 6/2005 Sb., o právu na informace o životním prostředí (v aktuálním znění)

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (usnesení vlády č. 1048/2000, upraveno usneseními č. 1010/2002 a č. 96/2002)

Akční program SPEVVO na léta 2007–2009 (usnesení vlády č. 1155/2006)

Krajské koncepce EVVO schválené ve všech krajích ČR

Shrnutí

Pravidelná a otevřená komunikace posiluje vzájemnou důvěru a umožňuje předcházet případným nedorozuměním a konfliktům. Je předpokladem pro povzbuzení zájmu občanů o dění v obci a jejich účasti na rozhodování. V ideálním případě využívá obec principů **místní Agendy 21**.

Příloha č. 1: Zelené úřadování

Zavádění environmentálně šetrného provozu a nakupování do úřadů.

S ochranou životního prostředí můžete začít i sami u sebe – v prostorách úřadu, školy, školky, ... Půjdete tak příkladem obyvatelům vaší obce, možná ovlivníte i nabídku okolních dodavatelů. V následujících tabulkách si můžete ověřit, která opatření environmentálně vhodného provozu naplňujete, a případně se inspirovat k dalším. Více informací k tomuto tématu najdete např. na www.zeleneuradovani.cz.

Používání papíru a papírových výrobků:	Ano	Ne	Nevím		
Kancelář					
Kupujete do kopírek a tiskáren 100% recyklovaný papír?					
Jsou výrobky z recyklovaného papíru, který používáte, nebo jejich obaly opatřeny některou z těchto ekoznaček?				Ne	Nevím
Papír do kopírek					
Papír do laser. tiskáren					
Papír do inkoust. tiskáren					
Sešity, bloky					
Archivační krabice					
Desky, složky, pořadače					
Oddělovače, index. listy					
Obálky					
Používáte papír z čisté buničiny (běžný kancelářský papír s vysokou bělostí) jen pro zvláštní účely?					
Je zaručeno, že při bělení tohoto buničínového papíru nebyl použit elementární chlór (viz informace na obalu)?					

Pokud ano, má tento papír nějakou ekoznačku, např níže uvedené?			
  			
Hygienické výrobky z papíru:			
Používáte pro hygienické účely výlučně 100% recyklovaný nebělený a nebarvený papír bez parfémů?			
Toaletní papír			
Papírové ručníky			
Požadavky na grafické návrhy, kopírování a tisk jako služby:			
Požadujete dodržování ekologicky šetrnějších zásad u grafických návrhů, tisku a kopírování, když zadáváte zakázku u externí firmy (tiskárna, grafická nebo kopírovací firma, atd.)?			

Které z následujících možností využíváte ke snížení spotřeby papíru? Jaké funkce k tomu nabízí Vaše kopírka?			
	Ano	Ne	Nevím
Funkce oboustranného kopírování (najednou)			
Možnost okopírovat dvě strany A4 zmenšeně na jednu A4			
Jsou tyto funkce opravdu běžně používány?			
Jak šetříte papír při používání tiskáren?			
Používáním listů na jedné straně potištěných („šmíráky“)?			
Používáním kontrolních funkcí programů (kontrola pravopisu, nastavení tiskárny) k omezení chyb při tisku			
Využíváním nastavení tiskárny pro úspornější tisk (dvě strany A4 zmenšeně na jednu stranu A4)			
Tiskem na obě strany papíru			
Ručními opravami drobných chyb			
Jaké možnosti „bezpapírové“ korespondence využíváte?			
E-mail			
Jiná opatření			

2. Kancelářské potřeby

Používání kancelářských potřeb:	Ano	Ne	Nevím
Víte, z jakých materiálů je složeno spotřební kancelářské zboží?			
Jsou všechny položky kancelářských potřeb včetně obalu bez obsahu PVC?			
Používáte spotřební kancelářský materiál vyrobený ze dřeva, recyklovaného papíru nebo lepenky?			
Upřednostňujete v případě plastových výrobků výrobky z polypropylenu (PP) a polyethylenu (PE)?			
Psaní:			
Používáte „suché“ psací potřeby jako tužky, suché (tužkové) zvýrazňovače apod.?			
Používáte dřevěné části tužek bez barevného laku či bez laku vůbec?			
Používáte zatažitelné tužky („versatilky“, mikrotužky)?			
Mají plnitelná rýsovací pera inkoust na vodní bázi nebo alkoholu?			
Je opětovné plnění per, průpisek skutečně možné a využívá se?			
Pro opravy:			
Používáte korekční roztoky na vodní bázi?			
Používáte „suché výrobky“ jako korekční štítky?			
Pro lepení:			
Používáte lepidla na papír a univerzální lepidla bez organických rozpouštědel?			
Zakládání složek a organizace dokumentů:			
Jsou desky, šanony a kroužkové pořadače, které používáte, vyrobeny z nelaminované lepenky, vyrobené ze 100% recyklovaného papíru?			
Jsou desky, šanony a kroužkové pořadače, které používáte, označeny nějakou ekologickou značkou?			

3. Kancelářská technika

Umožňuje vaše technika následující opatření a funkce pro úspory spotřebního materiálu a minimalizaci odpadů?			
	ano	ne	komentář
Tiskárny:			
-používání recyklovaného papíru			
-oboustranný tisk			
-chybné výtisky se sbírají a opět používají			
-používání znovu naplnitelných tonerů			
Faxy:			
-používání recyklovaného papíru			
-používání znovu naplnitelných tonerů			
multifunkční přístroje			
-používání recyklovaného papíru			
-oboustranný tisk/kopie			
-chybné výtisky se sbírají a opět používají (jako „šmíráky“)			
-používání znovu naplnitelných tonerů			

4. Interiérové vybavení

Nakupování vybavení interiéru:	ano	ne	komentář
Nakupujete nábytek ze dřeva s certifikáty FSC, EŠV nebo jiných systémů environmentálního značení?			
Rozhodujete se při nákupu i podle hodnot emisí chemických látek?			
Upřednostňujete výrobky, které lze opravit?			
Dáváte přednost výrobkům, u kterých lze při likvidaci snadno oddělit jednotlivé druhy použitých materiálů?			

5. Úspory tepla, vytápění

Jednoduchá opatření pro úspory tepla:	ano	ne	komentář
Vytápíte prostory na přiměřenou teplotu (kolem 21°C)?			

Jsou izolovaná okna a dveře vedoucí do chladnějších prostor?			
Máte v oknech instalovaná izolační dvojskla, případně i s tepelným zrcadlem?			
Máte okna opatřená žaluziemi či roletami, které v topné sezóně na noc zatahujete?			
Větráte intenzivně a krátce?			

6. Odpady

Omezování množství odpadu:	ano	ne	komentář
Dáváte přednost zboží, které není zabaleno ve zbytečném množství obalů?			
Nakupujete po větších baleních?			
Dáváte přednost výrobkům z recyklovaných materiálů (vč. obalů)?			
Nakupujete výrobky s dlouhou životností?			
Nakupujete výrobky, u kterých se dají snadno vyměnit opotřeбенé díly?			
Používáte kompostér?			

Třídíte tyto druhy odpadů?	ano	ne	komentář
papír			
plasty			
hliník			
sklo			
biologický odpad			
nebezpečné odpady			

Test na prověření nabytých znalostí

1. Bez povolení lze kácet stromy pouze:

- a) na pozemku ve vlastnictví fyzické osoby, jen se souhlasem vlastníka a pouze stromy do obvodu kmene 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí
- b) na pozemku ve vlastnictví právnické osoby a pouze stromy do obvodu kmene 120 cm měřeného ve výšce 30 cm nad zemí
- c) na pozemku ve vlastnictví obce či státu a pouze stromy do průměru kmene 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí
- d) na pozemku vedeném jako ostatní plocha či vodní plocha, a to i bez souhlasu vlastníka, ale pouze stromy do výšky 25 m nad zemí

2. Kdo může vyčíslit finanční hodnotu stromů:

- a) soudní znalci
- b) autorizovaní zahradní architekti – dle přílohy vyhlášky č. 10/1994 Sb.
- c) pracovníci odboru ochrany přírody na krajských úřadech
- d) statutární zástupci Lesů České republiky

3. Co je to památný strom?

- a) strom starší 400 let
- b) strom definovaný v příloze vyhlášky č. 395/1992 Sb.
- c) mimořádně významný strom, který je chráněn před poškozováním, ničením a rušením v přirozeném vývoji
- d) mimořádně vysoký strom, který je chráněn před kácením a narušováním bazálního metabolismu

4. Kdy lze vysadit dřeviny na veřejném prostranství?

- a) jen za souhlasu majitele nebo správce (např. obce)
- b) na základě rozhodnutí orgánu ochrany přírody
- c) v období vegetačního klidu
- d) jen v noci

5. Zvířata jsou chráněna samostatným zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Pokud je nutný okamžitý zásah, je třeba kontaktovat:

- a) Krajskou veterinární správu (inspektorát)
- b) Ústřední komisi na ochranu zvířat (při Ministerstvu zemědělství)
- c) Nadaci na ochranu zvířat (domácí zvířata)
- d) Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR

6. Pokud najdete poraněného živočicha, je třeba se obrátit na tuto instituci:

- a) Městskou veterinární správu
- b) Asanační ústav
- c) Myslivecký svaz
- d) nejbližší stanici pro handicapované živočichy

7. Pokud určitý komín nadměrně kouří, je třeba to oznámit:

- a) příslušnému obecnímu úřadu
- b) České inspekci životního prostředí, odd. ochrany ovzduší
- c) Komoře českých kominíků
- d) Českému meteorologickému ústavu

8. Do skupiny nebezpečných odpadů patří:

- a) baterie všeho druhu, oleje, barvy, ředidla, plechovky od barev
- b) zářivky, výbojky, kyseliny, zásady, znečištěné hadry
- c) pesticidy, léky, lepidla, fotochemikálie
- d) reklamní tiskoviny

9. Tahy obojživelníků přes komunikace a jejich usmrcování vozidly je třeba hlásit na tuto adresu:

- a) Agentura ochrany přírody a krajiny ČR nebo ZO ČSOP Veronica, Panská 9, Brno, tel. 542 422 755, e-mail: mojmir.vlasin@ecn.cz
- b) mobilnímu operátorovi
- c) správce silnice (dle konkrétního případu)
- d) Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo dopravy

10. Kde oznámit hromadný úhyn ryb:

- a) Rybářské svazy
- b) Česká inspekce životního prostředí, odd. ochrany přírody a krajiny
- c) Hasičský záchranný sbor, tel. 150
- d) Policii ČR, tel. 158

11. Co lze vyřešit použitím tzv. perimetrického solárního skla:

- a) nic
- b) lze zabránit narážení ptáků do skel
- c) lze ušetřit peníze, perimetrické neboli aušusové sklo je asi o 27 % levnější
- d) lze zvýšit účinnost solárních článků v letním období až o 17 %

12. Úspory na vytápění, jichž lze dosáhnout zateplením objektu včetně zlepšení oken mohou činit až:

- a) 20–30 %
- b) 30–50 %
- c) 50–80 %
- d) 72–83 %

13. Podle zákona o obcích může obec vydat vyhlášku, ve které:

- a) časově a místně omezí výkon některých aktivit, které například hlukem narušují veřejný pořádek
- b) časově omezí výkon některých aktivit, které překračují hlukovou hladinu 110 dB
- c) časově omezí výkon některých aktivit, které překračují hladinu hluku 110 dB, ale nesmí se to týkat sobot a nedělí
- d) obec nemá k takové vyhlášce zmocnění

14. Seřad'te uvedené formy participace občanů od nejnižšího zapojení občanů po jejich nejvyšší účast:

- a) občané mohou vyjádřit své námitky a připomínky
- b) mezi občany a obcí existuje partnerská spolupráce
- c) občané jsou informováni
- d) obec reaguje na podněty občanů, vysvětluje a zodpovídá se

15. Orná půda tvoří v ČR jednu z největších výměr vzhledem k ostatním státům. Je to (v poměru k celkové rozloze ČR, dle údajů z roku 2003):

- a) více než 30 %
- b) více než 40 %
- c) více než 50 %
- d) více než 55 %

Adresář Sítě ekologických poraden (STEP)

Environmentální poradny – členové STEP – nabízejí veřejnosti a institucím informace, rady a metodickou pomoc v otázkách týkajících se ochrany životního prostředí. Kontaktujte:

Členové:

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

Fráni Šrámka 35, P.O. BOX 223

370 04 České Budějovice

tel.: 387 310 166

calla@calla.cz, www.calla.cz

Zelený kruh

Lublaňská 18, 120 00 Praha 2

tel.: 222 517 143

zk@ecn.cz, www.zelenykruh.cz,

www.hraozemi.cz

Rosa – Společnost pro ekologické informace a aktivity, o.p.s.

Senovážné nám. 9, 370 01 České Budějovice

tel.: 387 432 030

rosa@ecn.cz, www.rosa.ecn.cz

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER

Horní Maršov 127, 542 26 Horní Maršov

tel.: 499 874 326

sever@ekologickavychova.cz,

www.ekologickavychova.cz

Pobočka:

SEVER Horní Maršov

Horní Maršov 87, 542 26 Horní Maršov

tel.: 499 874 280

sever-hm@ekologickavychova.cz

www.sever.ecn.cz

SEVER Hradec Králové

Kavčí pláček 121, 500 03 Hradec Králové

tel.: 495 580 319

sever-hk@ekologickavychova.cz

SEVER Litoměřice

1. ZŠ, Na valech 53, 412 01 Litoměřice

tel.: 416 734 838

sever-ltm@ekologickavychova.cz

Ekologické centrum Most pro

Krušnohoří VÚHU, a.s.

Budovatelů 2830, 434 37 Most

tel.: 476 703 992

Zelený telefon: 800 195 342

ecmost@vuhu.cz, www.ecmost.cz

Detasované pracoviště:

Ekologické centrum Kralupy nad

Vltavou

OD Máj, Palackého nám. 1091,

278 01 Kralupy nad Vltavou

tel.: 315 720 287

Zelený telefon: 800 100 584

ekoporadna@eckralupy.cz,

www.eckralupy.cz

Podblanické ekocentrum ČSOP Vlašim

Pláteníkova 264, 258 01 Vlašim

tel.: 317 845 169

vlasim@csop.cz, www.csopvlasim.cz

Ekologický právní servis

Dvořákova 13, 602 00 Brno

tel.: 545 575 229

brno@eps.cz, www.eps.cz

Sdružení Krajina

Počítky 3, 591 01 Žďár nad Sázavou

tel.: 775 239 691

info@sdruzeniokrajina.cz,

www.sdruzeniokrajina.cz

Hnutí DUHA Olomouc

Dolní náměstí 38, 772 00 Olomouc

tel.: 585 228 584

olomouc@hnutiduha.cz,

www.hnutiduha.cz/olomouc

ZO ČSOP Veronica

Panská 9, 602 00 Brno
tel.: 542 422 750
veronica@veronica.cz, www.veronica.cz
Centrum Veronica Hostětín
Hostětín 4, 687 71 Bojkovice
tel.: 572 641 855
hostetin@veronica.cz,
www.veronica.cz/hostetin

**Vzdělávací a informační středisko Bílé
Karpaty**

Bartolomějské náměstí 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel.: 518 322 545
visbk@bilekarpaty.cz,
www.bilekarpaty.cz/vis

ZO ČSOP Kosenka

Brumovská 11, 766 01 Valašské Klobouky
tel.: 577 320 145
kosenka@mail.walachia.cz, www.kosenka.cz

Čekatelé:**Ekoinfocentrum ZO ČSOP Jihlava**

Věžní 1, 586 01 Jihlava
tel.: 567 302 779
ekoinfo@centrum.cz, www.ekoinfo.ecn.cz

EkoCentrum Brno

Ponávka 2, 602 00 Brno
tel.: 545 246 403
ecb@ecb.cz, www.ecb.cz

ZO ČSOP 63/01 Centaurea

Náměstí 1.máje 2056, 688 01 Uherský Brod
tel.: 572 638 041
eko@ekoporadnaub.info,
www.ekoporadnaub.info

SmRS ČSOP

U Rajky 15, PS 49, 757 01 Valašské Meziříčí
tel.: 571 621 602
csopvm@quick.cz, www.ochranci.cz

Vita – občanské sdružení

Nádražní 29, 702 00 Ostrava
tel.: 596 616 155
ekoporadna@vitaova.cz, www.vitaova.cz

Sit' ekologických poraden – STEP

Kancelář Brno:
Panská 9, 602 00 Brno
tel.: 542 422 758
Kancelář Ostrava:
Na Hradbách 3, 702 00 Ostrava
tel.: 596 111 281
step@ecn.cz, www.ekoporadna.cz

Správné odpovědi na test: 1.a, 2.a, 3.c, 4.a, 5.a,b, 6.d, 7.a,b, 8.a,b,c, 9.a,c, 10.a,b,d,
11.b, 12.c, 13.a, 14.c,a,d,b, 15.b.

Literatura a internetové zdroje

Literatura

- Černohorský, J. (ed.): *Příručka pro člena zastupitelstva*. VCVS ČR, Praha, 2002.
- Máchal, A., Vlašín, M., Smolíková, D.: *Desatero domácí ekologie*. Brno, Rezekvítek, 2000.
- Praktický rádce 2006/2007*. Brno, Veronica, 2006.
- Agroenvironmentální programy České republiky*. Praha, MŽP, 2004.
- Aulig, G., Klingberg, T.: *Základy ekologie vesnice*. Ministerstvo hospodářství a Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha, 1995.
- Funkce zeleně ve městě aneb O hodnotách, jež se jen zřídka berou vážně*. Brno, Veřejná zeleně města Brna a Ekocentrum Brno, 2003.
- Kolařík J. a kol.: *Péče o dřeviny rostoucí mimo les I a II*. Vlašín, ČSOP, 2004, 2005.
- Klevcov, P. a kol.: *Ošetrování starých a výsadba nových ovocných dřevin. Veselí nad Moravou*. ZO ČSOP Bílé Karpaty, 1999.
- Králová, H. (ed.): *Řeky pro život – Revitalizace řek a péče o nivní biotopy*. Brno, Veronica, 2001.
- Kropáček, I.: *Nulový odpad: moderní, ambiciózní koncepce šetrného odpadového hospodářství*. Olomouc, Hnutí Duha, 2003.
- Nezhyba, J.: *Právek proti korupci*. Brno, Ekologický právní servis, 2005.
- Ovzduší a zdraví*. Praha, Státní zdravotní ústav, 1999.
- Participácia funguje! – 21 technik komunitnej participácie pre 21. storočie*.
- Plamínek, J.: *Synergický management*. Praha, Argo, 1999.
- Polanecký, K., Bursa, J.: *Jak využívat obnovitelné zdroje energie – praktický rádce pro domácnosti a obce*. Brno 2002.
- Povolná, V.: *Právo v ochraně ovzduší*. Brno, Ekologický právní servis, 2005.
- Šedm kroků ke zapojení veřejnosti – průvodce participacním procesem*. Měchenice, Agora, 2002.
- Trnka, L. (ed.): *Pasivní dům – zkušenosti z Rakouska a české začátky*. Brno, Veronica, 2004.
- Virtanen, T., Hämekoski, K.: *Ochrana ovzduší – svazek 14. Příručka ICLEI pro řízení záležitostí životního prostředí určená orgánům místní správy a samosprávy v ČR*. Centrum environmentálních analýz, 1999.

Internetové zdroje

- www.env.cz** webové stránky Ministerstva životního prostředí
www.ekoporadna.cz stránky Sítě ekologických poraden
- www.aopk.cz** Agentura ochrany přírody a krajiny ČR garantuje pro MŽP finanční podporu záchranných programů
www.biom.cz informační portál o využití biomasy pro energetické účely nejen spalováním
- www.bezkorupce.cz/samosprava** stránky věnované transparentní samosprávě
- www.cenia.cz** Česká informační agentura životního prostředí – seznam ekologicky šetrných výrobků, informace o místní Agendě 21
www.chmi.cz Český hydrometeorologický ústav, aktuální informace o znečištění ovzduší
- www.cizp.cz** Česká inspekce životního prostředí
www.csop.cz Český svaz ochránců přírody
www.ecn.cz/ekodum stránky občanského sdružení Ekodům
www.ekolist.cz internetový deník o životním prostředí – denně čerstvé zprávy
www.enviweb.cz informační portál o životním prostředí
www.klima.ecn.cz globální oteplování
- www.nadacepartnerstvi.cz** Nadace Partnerství poskytuje finanční podporu aktivitám, které souvisejí s ochranou životního prostředí
www.nszm.cz stránky Zdravých měst, obcí a regionů České republiky
www.pavucina-sev.cz Sdružení středisek ekologické výchovy
www.pro-bio.cz stránky Svazu ekologických zemědělců, který prosazuje ekologické formy hospodaření
- www.szkt.cz** Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu – je neziskovým sdružením odborníků, profesionálů v oboru sadovnictví a krajinářství (zahradní a krajinářská tvorba)
- www.tzb-info.cz** široký portál o vnitřních instalacích a úsporách energie
www.veronica.cz Ekologická poradna Veronica, se sídlem v Brně, nabízí konzultace a ekologické poradenství, úspory energie, prevence vzniku odpadů, zelené úřadování
- www.zeleneuradovani.cz** komplexní informace o možnostech zavádění zeleného úřadování ve veřejných institucích

Poznámky:

v OBCÍCH
ekOlogicky

**Základy ochrany životního prostředí
v malých obcích**

ISBN 80-7212-460-9

